

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA HUDBY

Mgr. Lucia Šutková

Autoreferát dizertačnej práce

TANEC V UMELECKOM VZDELÁVANÍ NA SLOVENSKU

na získanie akademického titulu

Philosophiae doctor (PhD.)

doktorandského štúdia

v študijnom odbore 1.1.10 odborová didaktika

v študijnom programe Pedagogika hudobného a hudobno-dramatického umenia

Nitra 2018

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA HUDBY

Mgr. Lucia Šutková

Autoreferát dizertačnej práce

TANEC V UMELECKOM VZDELÁVANÍ NA SLOVENSKU

na získanie akademického titulu

Philosophiae doctor (PhD.)

doktorandského štúdia

v študijnom odbore 1.1.10 odborová didaktika

v študijnom programe Pedagogika hudobného a hudobno-dramatického umenia

Nitra 2018

Dizertačná práca bola vypracovaná v dennej forme doktorandského štúdia na Katedre hudby Pedagogickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

Doktorand: **Mgr. Lucia Šutková**

Školiace pracovisko: Katedra hudby
Pedagogická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Dražovská cesta č. 4, 949 01 Nitra

Školiteľ: **doc. Mgr. art. Elena Zahoráková**
Katedra hudby
Pedagogická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Oponenti: **prof. Mgr. art. Irina Čierniková. ArtD.**
Katedra tanečnej tvorby
Hudobná a tanečná fakulta
Vysoká škola múzických umení

Doc. Mgr. art. Alena Kručayová, PhD.
Katedra hudby
Pedagogická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Mgr. art. Adam Kavec, PhD.
Súkromné konzervatórium Dezidera Kardoša v Topoľčanoch

Autoreferát bol rozoslaný:

Obhajoba dizertačnej práce sa koná oh. pred komisiou pre obhajobu dizertačnej práce v študijnom odbore doktorandského štúdia 1.1.10 Odborová didaktika v študijnom programe Pedagogika hudobného a hudobno-dramatického umenia, vymenovanou predsedom odborovej komisie na Pedagogickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

Predseda odborovej komisie: **prof. PhDr. Eva Szórádová, CSc,**
Katedra hudby
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Dražovská cesta č. 4, 949 01 Nitra

OBSAH

Úvod	4
1 Štruktúra dizertačnej práce	7
2 Vznik a vývoj tanečných vzdelávacích inštitúcií	8
2.1 Baletná prípravka SND a ostatné súkromné baletné školy	9
2.2 Tanec v záujmovovo-umeleckej činnosti	14
3 Vznik a vývoj tanečného školstva na Slovensku	16
3.1 Konzervatóriá na Slovensku	16
3.1.1 Osemročné tanečné konzervatóriá	16
3.1.2 Šesťročné konzervatóriá s odborom Tanec	19
3.2 Vysoká škola múzických umení	25
4 Významné osobnosti tanečnej pedagogiky na Slovensku	25
4.1 Nestori klasického tanca	25
4.2 Nestori moderného tanca	30
4.3 Nestori ľudového tanca	31
5 Súčasná problematika tanečného školstva na Slovensku	33
Záver.....	36
Summary	39
Výber z použitej literatúry	40
Vedecká, publikačná a umelecká činnosť doktoranda.....	43

Úvod

Výchovno-vzdelávací systém v oblasti tanca sa do roku 1948 na Slovensku realizoval ojedinele na báze súkromných škôl, ktorých zakladateľmi boli najčastejšie jednotliví baletní umelci. Vznik scénického tanečného umenia datujeme rokom 1920, kedy vzniklo Slovenské národné divadlo. Napriek tomu, že slovenský scénický tanec existuje takmer sto rokov, proces jeho udomácnovania na divadelných doskách nebol jednoduchý. Spočiatku absentovali interpreti, choreografi aj taneční pedagógovia. Ako prvá škola svojho druhu, vychovávajúca profesionálnych tanečných umelcov je Konzervatórium v Bratislave, založené 6. novembra 1919. Pri skúmaní danej problematiky sme zistili, že prvé tanečné oddelenie na tomto konzervatóriu vzniklo až v roku 1948, hoci potreba školiť profesionálnych tanečných umelcov trvá od roku 1920. To bol zrejme dôvod, prečo začala spolupráca s českými odborníkmi, ktorí na báze súkromného vzdelávania vychovali na Slovensku prvú generáciu profesionálnych tanečných umelcov. V súčasnosti máme tanečné vzdelávanie systematicky a kontinuálne zastúpené od základných umeleckých škôl, cez tanečné konzervatóriá až po Vysokú školu múzických umení. Existujú však rôzne názory na úroveň a dĺžku tanečného vzdelávania – školenie nových interpretov, pedagógov, či choreografov. Diskusiám na túto tému sa venujú aj rôzne semináre, konferencie či medzinárodné kongresy ako je Tanec.sk na pôde Vysokej školy múzických umení a podobne.

Práca upriamuje pozornosť na rozvoj inštitucionálneho vzdelávania ovplyvneného kultúrnymi a spoločenskými podmienkami, ktorým venujeme prvú kapitolu.

Súčasný stav skúmanej problematiky

Tanečné vzdelávanie na Slovensku patrí medzi témy, ktoré ešte neboli komplexne spracované. Preto považujeme za potrebné zamerať sa na históriu, jednotlivé školy, kde sa tanec či už primárne, alebo obligátne vyučuje, nestorov klasického, moderného a ľudového tanca, ako aj ostatných významných pedagógov pôsobiacich na Slovensku. V priebehu výskumu sme zistili, že sa na Slovensku nachádza sedemnást' konzervatórií s hlavným vyučovacím predmetom Tanec. Ten pozostáva z troch tanečných techník a to klasický tanec, ľudový tanec a moderný tanec. Konzervatóriá delíme na osemročné tanečné konzervatóriá s hlavným odborom Tanec, šesťročné konzervatóriá s hlavným odborom Tanec a šesťročné konzervatóriá s hlavným predmetom Tanec v rámci odboru Hudobno-dramatické umenie. Historické poznatky o kultúrnych podmienkach, ktoré predchádzali vzniku tanečného vzdelávania sme čerpali z niekoľkých publikácií. Náš predbežný prieskum ukázal fakt, že

dostupná literatúra z oblasti histórie divadla ponúka zaujímavé spektrum informácií. Tie obsahuje publikácia *Premeny divadla* od Mileny Cesnakovej-Michalcovej, ktorá sa však venuje najmä problematike divadla a tanečné umenie spracováva len parciálne. V oblasti histórie a charakteristiky ochotníckeho divadla sme významnú časť informácií získali z diela *Divadlo. Jeho cesta dejinami*, ktorého autorom je Milan Polák. Kapitola venujúca sa vzniku a vývoju Slovenského národného divadla je podložená informáciami významných slovenských osobností a autorov, ktorí sa danou problematikou zaoberajú. Medzi nich patrí Andrej Bagar a kol. a ich dielo *Pamätnica Slovenského národného divadla*, Miloš Mistrík a jeho publikácia *Slovenské divadlo v 20. storočí, Pamätný spis na oslavu 15. výročia príchodu Československej vlády do Bratislavy*, publikácia Eleny Martišovej-Blahovej *Slovenské divadlo 1920-1995, Dejiny operety* od Bernarda Grüna a iné. Čerpáme tiež z publikácií *Encyklopédia dramatických umení zv. I a II* od kolektívu autorov a rôznych internetových zdrojov. Inšpiračnou je pre nás aj dizertačná práca Ivce Liszkayovej *Hudobno-dramatická tvorba v pedagogickej praxi na Slovensku*, ktorá prináša pohľad na vznik hudobno-dramatického odboru na slovenských umeleckých školách.

Za ťažiskové považujeme časti práce venujúce sa Baletu Slovenského národného divadla a vzniku tanečného vzdelávania na Slovensku. Dôležitým autorom mapujúcim danú problematiku je Emil T. Bartko a jeho dielo *Podoby slovenského tanečného umenia 1920-2010*. Cenným zdrojom informácií je aj publikácia od Evy Jaczovej *Balet Slovenského národného divadla*. Pri hľadaní informácií sa nám podarilo uskutočniť stretnutia a rozhovory s významnými tanečnými umelcami a pedagógmi Petrom Rapošom a Gustou Herényiovou, s tanečným kritikom, teoretikom a choreografom Emilom T. Bartkom a ďalšími. Významným prínosom danej kapitoly je aj čerpanie poznatkov z dobovej tlače, ktorá je dostupná v Matici slovenskej v Martine, čo nám pomohlo zrekonštruovať medzivojnové obdobie Baletu Slovenského národného divadla a súkromného tanečného vzdelávania na Slovensku. Počas získavania informácií k danej téme sme navštívili aj archív Slovenského národného divadla, kde sme však nezistili relevantné informácie. Podľa slov pracovníčok archívu boli mnohé dokumenty zničené pri ich prevoze do nových priestorov divadla. Po rozhovore s Miklósom Vojtekom sme zistili, že aj informácie o tanečnom oddelení zo školského archívu Konzervatória v Bratislave boli skartované. Navštívili sme aj Divadelný ústav v Bratislave, kde sa nachádza niekoľko publikácií a dokumentov, ktoré Divadelný ústav získal od Zory Dvorínovej-Jaczovej, dcéry Evy Jaczovej. Nakoľko dodnes nie sú materiály spracované a zaradené, neumožnili nám k nim prístup. Informácie o jednotlivých konzervatóriách sme získavali predovšetkým osobnými stretnutiami s riaditeľmi škôl, vedúcimi odboru Tanec,

alebo významnými tanečnými osobnosťami, ktoré v minulosti pôsobili v tanečnom školstve a z dostupných internetových zdrojov.

Predmet a cieľ práce

Predmetom dizertačnej práce je problematika tanečného vzdelávania na Slovensku. Cieľom práce je prezentovať vývoj súkromného a inštitucionálneho tanečného vzdelávania na Slovensku v historickom kontexte.

Úlohy vyplývajúce zo stanoveného cieľa:

- definovať kultúrno-spoločenské podmienky na Slovensku pred vznikom Slovenského národného divadla, ktoré predchádzali vzniku tanečného vzdelávania,
- popísať vývoj tanečného vzdelávania a školstva po vzniku Slovenského národného divadla,
- uviesť významné osobnosti tanečnej pedagogiky,
- popísať súčasný stav tanečného školstva na Slovensku.

Koncepcia a metódy práce

Dizertačná práca sa zo štrukturálneho hľadiska člení na päť kapitol. Predmetom prvej kapitoly sú kultúrno-spoločenské podmienky na Slovensku pred vznikom Slovenského národného divadla, ktoré predchádzali vzniku tanečného vzdelávania. Druhá kapitola sa venuje vzniku a vývoju tanečných vzdelávacích inštitúcií. Na problematiku nazeráme zo spoločenského aspektu, dotýkame sa vývinu umeleckého školstva od čias jezuitskej výchovy v školách, cez baletnú prípravku v Slovenskom národnom divadle a súkromné baletné školy. V súvislosti s neinštitucionálnym tanečným vzdelávaním je významnou podkapitolou Tanec v záujmovo-umeleckej činnosti, kde sa venujeme súboru Slniečko, ktorý pôsobil v Ústrednom dome pionierov a mládeže Klementa Gottwalda v Bratislave. V tretej kapitole prinášame Vznik a vývoj tanečného školstva na Slovensku, ktorý delíme do niekoľkých kategórií. Predmetom štvrtej kapitoly sú významné osobnosti tanečnej pedagogiky na Slovensku. V piatej kapitole reflektujeme súčasný stav tanečného školstva na Slovensku.

K spracovaniu problematiky dizertačnej práce sme zvolili historický výskum, ktorý nám umožňuje odhaliť neznáme súvislosti, hľadať vzťahy medzi minulosťou a prítomnosťou a zaznamenať počiny jednotlivcov a inštitúcií, ktoré pomôžu objasniť príčiny súčasných

fenoménov. Používame pri tom zhromažďovanie údajov a ich interpretáciu.¹ Pri skúmaní historického procesu sa opierame o osvedčené metódy. Heuristika je základom predmetného výskumu zameraného na primárne zdroje, štúdium odbornej literatúry a dokumentov z oblasti všeobecných dejín, dejín hudby a tanca. V našej práci prezentujeme nielen objektívne historické fakty a súvislosti, ale aj individuálnu subjektívnu reflexiu v podobe výpovedí tých osobností, ktoré sa podieľali na vývoji a profilovaní tanečného vzdelávania na Slovensku. Vzhľadom na tento cieľ využívame techniku naratívneho interview (tzv. metódu orálnej histórie). Takto získané informácie zaznamenávame a kriticky vyhodnocujeme.

Predpokladaný prínos poznatkov pre prax

Kompletizácia informácií o vývoji inštitucionálneho tanečného vzdelávania na Slovensku, zhodnotenie súčasného stavu a náčrt problémov pre ďalší výskum.

1 Štruktúra dizertačnej práce

Úvod	8
1 Historické, spoločenské a kultúrne podmienky, ktoré predchádzali vzniku tanečného vzdelávania	13
1.1 Ochotnícke divadlo na Slovensku	22
1.2 Slovenské národné divadlo	24
1.2.1 Opera v Slovenskom národnom divadle	27
1.2.2 Opereta v Slovenskom národnom divadle	31
1.2.3 Balet v Slovenskom národnom divadle	32
2 Vznik a vývoj tanečných vzdelávacích inštitúcií	47
2.1 Baletná prípravka SND a ostatné súkromné baletné školy	47
2.2 Tanec v záujmovo-umeleckej činnosti	57
3 Vznik a vývoj tanečného školstva na Slovensku	62
3.1 Konzervatóriá na Slovensku	62
3.1.1 Osemročné tanečné konzervatóriá	62
3.1.2 Šesťročné konzervatóriá s odborom Tanec	75
3.1.3 Konzervatóriá s predmetom Tanec	94

¹ HENDL, J.: *Kvalitatívny výskum*. Praha: Portál, 2008. s. 132-133.

3.2 Vysoká škola múzických umení	102
4 Významné osobnosti tanečnej pedagogiky na Slovensku	108
4.1 Nestori klasického tanca	108
4.1.1 Ďalší významní pedagógovia klasického tanca	114
4.2 Nestori moderného tanca	120
4.2.1 Ďalší významní pedagógovia moderného tanca	122
4.3 Nestori ľudového tanca	124
4.3.1 Ďalší významní pedagógovia ľudového tanca	126
5 Súčasná problematika tanečného školstva na Slovensku	130
Záver	135
Zoznam použitej literatúry	138
Prílohy	147

2 Vznik a vývoj tanečných vzdelávacích inštitúcií

Tanec bol implementovaný do školských hier už v stredoveku v prešporských kláštorňoch školách, kde sa divadlo, a teda aj tanec používali ako účinné pedagogické metódy. Žiakom dávali možnosť, aby sa cvičili v deklamácii, v cudzích jazykoch a zároveň nadobudli schopnosť bezprostredne vystupovať pred publikom. Pri určitých udalostiach tancovali tovariši pred mestskou radou, za čo dostali odmenu a pohostenie.² V stredoveku bolo vzdelanie určené najmä chlapcom. Dievčatá mali možnosť navštevovať kláštor klarisiek, kde im bola poskytnutá aj tanečná výchova. Ich výchove sa venoval aj rád uršulínok, ktoré vydržovali ľudovú školu a rovnako poskytovali tanečné vzdelanie zverenkyniam. Rád notredamiel prišiel do Prešporku v roku 1747. Vzdelával deti šľachtických rodín, umožňoval im účinkovať v scénických hrách obsahujúcich aj tanec. O ich pedagogickú činnosť sa zaujímala aj Mária Terézia. K dramatickým dielam, ktoré uviedli patrí napríklad hra *Ninette à la cour* (Nineta u dvora), ktorá obsahovala časť „*grand balet figuré*“ v podaní 12 dievčat.

² NOVOTNÝ, B., BRAXATORISOVÁ, L.: *Dejiny Bratislavy*. Bratislava: Obzor, 1966. s. 93.

2.1 Baletná prípravka SND a ostatné súkromné baletné školy

Obmedzené informácie o systéme súkromného vzdelávania sa dozvedáme najmä z rozhovorov s významnými umelcami pôsobiacimi v SND, s tanečným teoretikom a kritikom Emilom T. Bartkom a z mála publikácií, ktoré sa dotýkajú danej témy.

Na začiatku 20. minulého storočia rokov do Bratislavy dochádzali primabalerína Else von Strohlendorfová a baletný majster Viedenskej štátnej opery Josef Hassreiter. Obaja spolupracovali s detským baletným súborom Augusta von Brodbecka, z ktorého vyšla, okrem iných, aj primabalerína SND Gréta Schmidtová-Kedrovičová (choreografka a vedúca osobnosť baletu Slovenského ľudového divadla v Nitre). Bedrich Füsseger, sólista baletu SND si zdokonaľoval svoje tanečné umenie vo Viedni u majstrov ako Boris Kniaseff, Harald Kreutzberg a pod.³

Z vyššie uvedených informácií vyplýva, že istá forma tanečného vzdelávania za čias Rakúsko-Uhorska sa formovala aj na Slovensku, no nemala dostatočný vplyv na výchovu profesionálnych tanečníkov, ktorí by boli schopní nastúpiť do SND po jeho otvorení. Aj Emil T. Bartko⁴ poukazuje na to, že skutočné tanečné vzdelávanie, ktoré vychovávalo umelcov do radov SND vzniklo až po jeho otvorení:

„Môžem konštatovať, že tanec má 500 rokov, ale na Slovensku to celé začína až 19. mája 1920, keď tu vznikol baletný súbor. Vtedy vyvstala otázka, odkiaľ zohnať ľudí. Do príchodu Achille Viscusiho bol baletný súbor obsadený neprofesionálmi alebo tanečníkmi z Českej republiky“.⁵

Prvým šéfom baletu bol Václav Kalina. Zaužívanou formou zatriedenia tanečníc bol tzv. zoradenie do kvadríl (radov). V Kalinových choreografiách tancovali v prvej kvadrile tanečnice, v ďalšom členky speváckeho zboru – najprv šikovnejšie a štíhlejšie – a v poslednom rade moletnejšie a menej pohyblivé. Tanečníkov predstavovali ženy prezlečené za mužov, tzv. travestis. Po ukončení jeho pôsobenia v SND prevzala úlohu choreografky Marta Aubrechtová. Usilovala sa postaviť balet na vyššiu umeleckú úroveň. Pre nedostatok tanečníkov zacvičovala do tancov chlapcov z telovýchovnej jednoty Sokol.⁶ Po

³ Rozhovor s Emilom T. Bartkom, dňa 14. 10. 2016.

⁴ Teoretik, kritik, tanečník a choreograf. Absolvoval štúdium teórie tanca na VŠMU, pôsobil ako tanečník súboru Čarnica, neskôr ako druhý choreograf súboru Lúčnica. Pôsobil aj ako dramaturg SEUK-u, tanečník a choreograf v Bautzene v NDR a pod. Od roku 1980 pôsobí na VŠMU v oblasti tanečnej teórie a kritiky. Autor mnohých choreografií pre SEUK, Lúčnicu, Čarnicu, Zbor, Gymnik a pod. (BLECH, R. [red.]: *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1 A-L*. Bratislava: SAV, 1990. s.540.)

⁵ Rozhovor s Emilom T. Bartkom, dňa 14. 10. 2016.

⁶ JACZOVÁ, E.: *SND, Balet Slovenského národného divadla*. Bratislava: SAV, 1971. s. 20-23.

Aubrechtovej nastúpil do divadla na miesto baletného majstra Achille Viscusi. Peter Rapoš hovorí:

„Achille Viscusi mal pri národnom divadle aj svoju baletnú školu. Sám bol žiakom slávnej primabaleríny Virginie Zucchi. Stanislavskij tvrdil, že je najväčšia herečka medzi činohercami v Európe. Bola to virtuózna dramatická balerína a pôsobila v tej dobe v Petrohrade. Viscusi bol jej žiakom, tancoval od 4 rokov a dokonca spieval aj v opere – Rosinu v Barbierovi zo Sevilly. Balet študoval v Taliansku a v Paríži.“⁷

Podľa slov Emila T. Bartka prispel Achille Viscusi k rozvoju profesionálneho baletu na Slovensku a jeho pôsobením začína tanečné vzdelávanie na báze súkromných hodín. Zo svojho predchádzajúceho pôsobiska si priviedol asi 35 tanečníkov. Čo bolo najpodstatnejšie, prišla s ním aj Ella Fuchsová. Mužský baletný zbor neexistoval, mužské úlohy predstavovali ženy. Vo veľkých baletoch vypomáhali členovia činohry a operného zboru, ktorí za to dostávali osobné príplatky.⁸ V roku 1927 poslal Oskar Nedbal Ellu Fuchsovú do Košíc ako choreografku a primabalerínu, kde si otvorila tiež baletnú školu. Pôsobila tu dva roky a potom odišla do Olomouca, kde pôsobila ako šéf baletu. Vychovala aj jednu z najväčších primabalerín 30. a 40. rokov – Manon Chauffeur. Do SND sa Fuchsová vrátila v roku 1931 po Viscusiho odchode a súčasne si založila súkromnú baletnú školu. Augusta Herényiová-Starostová⁹ (Gusta Herényiová), žiačka Elly Fuchsovej, spomína na priebeh vyučovania v súkromnej baletnej škole Elly Fuchsovej:

„Prebiehalo na báze poobednej aktivity. Tréningy boli trikrát do týždňa – v pondelok, v stredu a v piatok a trvali minimálne 1 hodinu. Striedal sa klasický tréning s akrobatikou a stepom. Na každej hodine bola klaviristka – korepetítorka. Pokiaľ videla, že niektorí žiaci sú talentovaní a majú predispozíciu stať sa tanečníkom, venovala sa im intenzívnejšie aj v iné dni. Ona sama bola vynikajúca

⁷ Rozhovor s Petrom Rapošom, dňa 7. 10 2016.

⁸ JACZOVÁ, E.: *SND, Balet Slovenského národného divadla*. Bratislava: SAV, 1971. s. 28-29.

⁹ Tanečnica a pedagogička, žiačka baletnej školy Elly Fuchsovej. Absolvovala štvormesačný študijný pobyt v Moskovskom choreografickom učilišti. Patrí do prvej generácie vynikajúcich slovenských interpretov klasickej baletnej literatúry. Prvými veľkými tanečnými príležitosťami boli Swanilda a Popoluška. Gusta Herényiová vynikala svojou dobrou tanečnou technikou a svojim celkovým zjavom. Dlhé roky bola najvirtuóznejšou tanečnicou súboru, aj v technicky náročných častiach vynikala vlastnosťou a výrazným hereckým prejavom. (BLECH, R. [red.]: *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1 A-L*. Bratislava: SAV, 1990. s. 540.)

tanečníka. Pôsobila v Bratislave, Košiciach aj v Českej republike. Jej tanečná technika bola obdivuhodná.“¹⁰

Po jej odchode z divadla nastúpil na jej miesto Vladimír Pirnikov, ktorý tiež viedol svoju baletnú školu. O jej fungovaní nás informuje aj dobová tlač:

„Baletný majster Slovenského národného divadla Pirnikov a jeho manželka Pirniková, vyučujú tancom klasickým, rytmike a telovýchove. Žiaci sa môžu zúčastniť aj pri predstaveniach Slovenského národného divadla...“¹¹

Národný denník z dňa 6. februára 1931 nás informuje o komornej skupine Tamary Corpony, členky baletného súboru SND a o jej skupine žiakov, ktorých vyučovala klasickému tancu. Môžeme teda konštatovať, že bola ďalšou pedagogičkou, ktorá sa venovala školeniu nových mladých tanečníkov. Medzi jej žiakov patrila aj Gerda Garajová, ktorá si v neskoršom veku otvorila vlastnú tanečnú školu:

„Skupina primabaleríny Tamary Corpony usporiadala v Zimnej Záhrade Zemedelského múzea svoje III. tanečné predstavenie. Veľmi milé a pôvabné boli pohybové a tanečné čísla detí, eleganciou a pohybovou krásou i rytmicky presným podaním vynikali tance Mimosy Černej a Gerdy Garajovej – najvyspelejších žiačok školy.“¹²

V sezóne 1935/1936 sa po dvojročnej odmlke vrátila do divadla Ella Fuchsová na miesto primabaleríny a choreografky. Po jej ďalšom odchode Fuchsovej na jej miesto nastúpil Bohumil Relský. Bol to schopný organizátor a umelec, ktorý nanovo vybudoval baletný súbor. Súčasne založil aj baletnú školu, kde vychovával dorast. Spomedzi jeho žiakov vynikala Trúda Mücksteinová a Viktor Vallo, neskôr sólista olomouckého divadla.¹³ V sezóne 1940/1941 nastúpil na miesto šéfa baletu Maximilián Froman. Aj on si po vzore svojich predchodcov založil svoju baletnú školu, v ktorej vyučoval dvakrát do týždňa po 40 minút. Gusta Herényiová mala možnosť s Ellou Fuchsovou aj vystupovať:

¹⁰ Rozhovor s Gustou Herényiovou, 25. 10. 2016.

¹¹ Robotnícke noviny: *Veľká baletná škola Majstra Pirnikova a N. Pirnikovej v budove Mestského divadla*. In: Robotnícke noviny, 1933. č. 69. s. 4.

¹² Národný denník: *Komorná skupina primabaleríny Tamary Corpony v Bratislave*. In: Národný denník, 1931. č. 30. s. 4.

¹³ JACZOVÁ, E.: *SND, Balet Slovenského národného divadla*. Bratislava: SAV, 1971. s. 61-66.

„Venovali sme sa najmä klasickému tancu, akrobacii a stepu. Brávala nás na mnohé zájazdy a miesta, kde sme s týmito číslami vystupovali, samozrejme ona s nami tancovala tiež. Mali sme možnosť si vyskúšať aké je to stáť na javisku. Bola to pre nás výborná prax.“¹⁴

Okrem vyššie spomenutých inštitúcií mala stále svoju baletnú školu aj Ella Fuchsová.¹⁵ Emil T. Bartko a Peter Rapoš sa zhodli, že Ella Fuchsová vychovala najviac sólistov. Do roku 1946/1947 mala školu priamo vo svojom byte:

„Nachádzala sa na Námestí 1. mája v Bratislave. Bol to jej súkromný byt. Predsieň bytu bola šatňa s kabínkami, vedľajšia miestnosť bola kúpeľňa a potom vchod do baletnej sály. Sála bola dobre vybavená, mala veľké okná, ktoré miestnosť presvetlili, baletné tyče aj zrkadlá na stenách. Mala k dispozícii aj špeciálny koberec na akrobatiku.“¹⁶

Počas druhej svetovej vojny bola Ella Fuchsová aj so svojou rodinou evakuovaná do Ľubietovej. Z rozprávania Petra Rapoša sa dozvedáme:

„...počas vojny bola evakuovaná v Ľubietovej, pretože Bratislava bola bombardovaná. Bývala tam rok, alebo dva a dennodenne tam cvičila. V Ľubietovej nás bolo veľa evakuovaných z Bratislavy – Rapošovci, Rázusovci, pani Meličková s dvoma dcérami, Ella Fuchsová so synom Jurajom. Denne sa venovala tréningu, keďže chcela po vojne nastúpiť do SND ako primabalerína a šéf baletu. Ako deti sme sa chodili na ňu pozeráť. Keď neskôr stretla moju mamu, presvedčila ju, aby ma prihlásila na balet. Keď sama docvičila, dávala hodiny zadarmo aj nám. Po vojne sme sa všetci vrátili do Bratislavy. Môžem konštatovať, že k baletu som sa dostal práve v Ľubietovej.“¹⁷

V tomto období viedla dočasne balet Tamara Corpona a po jej odchode nastúpil Jaroslav Häusler aj s manželkou:

¹⁴ Rozhovor s Gustou Herényiovou, dňa 25. 10. 2016.

¹⁵ Rozhovor s Petrom Rapošom, dňa 7. 10. 2016.

¹⁶ Rozhovor s Gustou Herényiovou, dňa 25. 10. 2016.

¹⁷ Rozhovor s Petrom Rapošom, dňa 7. 10. 2016.

„Ked' prišiel, začal študovať Slovánske tance. Bol agresívny, tanečnice sa nahnevali a sťažovali sa Andrejovi Bagarovi. Ten potom prišiel poprosiť Fuchsovú, aby sa vrátila a dokončila Slovánske tance. Tak prišla Fuchsová, začala ich robiť od začiatku, trochu podľa Viscusiho, trochu svoje.“¹⁸

Ako ďalší prišiel na miesto šéfa baletu Rudolf Macharovský. Zaviedol denné tréningy, do ktorých okrem klasického cvičenia zarad'oval aj prvky švédskej gymnastiky. Novinkou bolo zavedenie alternácie hlavných postáv, čo malo výhody v uplatňovaní všetkých sólistov.¹⁹ Gusta Herényová nastupovala do SND práve za éry Rudolfa Macharovského:

„Do SND som nastúpila 27. augusta 1947. Na konkurz bol prizvaný aj umelecký šéf baletu v Brne Ivo Váňa Psota, Rudolf Macharovský a sólista baletu Miroslav Kůra. Prebiehalo to v Redute, kde bola veľká podlhovastá sála. Postavili nás po troch, aby nás čo najlepšie vedeli ohodnotiť. Niektoré kombinácie, ktoré nám dávali boli nezvyklé, teda aspoň ja som ich dosiaľ nepoznala.“²⁰

Podľa slov Petra Rapoša aj Gusty Heréniovej za éry Macharovského nebola baletná prípravka pri SND. V tomto období fungovali súkromné školy Fuchsovej, Jochovej, Vasilevovej. Gerda Garajová si po odchode z Bratislavy založila baletnú školu vo Viedni.²¹ V sezóne 1948/1949 sa zmenilo personálne obsadenie v divadle a na miesto šéfa baletu nastúpil Stanislav Remar. Tanečné školstvo na Slovensku inštitucionálne neexistovalo, jedine Ella Fuchsová vo svojej súkromnej baletnej škole pripravovala tanečníkov na vyššej úrovni:

„...vybraným žiakom, teda aj mne, sa venovala veľmi intenzívne, aby nás čo najlepšie pripravila na konkurz do baletu SND. Ja a moja spolužiačka Katarína Gracarová sme sa v ten rok dostali do SND. Mňa prijali ako baletnú elévku a ju ako riadnu členku. Úroveň súkromnej baletnej školy bola vynikajúca. Ella Fuchsová nás dokázala pripraviť na úrovni a profesionálne. Okrem toho, že sme trénovali techniku tanca, potrpela si aj na adekvátnom výraze. Dokonca k nej chodili vypomáhať aj dvaja tanečníci, ktorí nás učili tancovať v páre.“²²

¹⁸ Rozhovor s Petrom Rapošom, dňa 7. 10. 2016.

¹⁹ JACZOVÁ, E.: *SND, Balet Slovenského národného divadla*. Bratislava: SAV, 1971. s. 85-87.

²⁰ Rozhovor s Gustou Herényiovou, dňa 25. 10. 2016.

²¹ Rozhovor s Petrom Rapošom, dňa 7. 10. 2016

²² Rozhovor s Gustou Herényiovou, dňa 25. 10. 2016.

Počet žiakov z jej súkromnej školy však nebol dostačujúci pre potreby SND. Pomocnú ruku opäť podávali českí baletní majstri a umelci. Obdobie Stanislava Remara napriek tomu hodnotíme ako rozvojové, pretože dramaturgicky ovplyvnil repertoár baletu SND.

Napriek faktu, že od roku 1949 existovalo tanečné oddelenie na Štátnom konzervatóriu, súkromné tanečné vzdelávanie pretrvávalo naďalej. Môžeme konštatovať, že súkromné baletné štúdiá fungujú po celom Slovensku aj v súčasnosti.

2.2 Tanec v záujmovo-umeleckej činnosti

Od 50. až do 80. rokov (do roku 1989) minulého storočia bola na Slovensku bohato rozvinutá, štátom podporovaná a finančne dotovaná záujmová umelecká činnosť (ZUČ), ktorá poskytovala priestor na zmysluplné využívanie voľného času deťom a mládeži v rôznych umeleckých odvetviach. Záujmové krúžky pôsobili pri osvetových strediskách, kultúrnych domoch, domoch pionierov a mládeže či závodných kluboch revolučného odborového hnutia (ROH). Medzi najväčšie a najvýznamnejšie centrá záujmovej umeleckej činnosti patril Ústredný dom pionierov a mládeže Klementa Gottwalda (ÚDPMKG) v Bratislave, kde sa stretávali talentované deti a mládež a rozvíjali svoje umelecké schopnosti v oblasti hudby, spevu, herectva, tanca, výtvarnej výchovy a pod.

Súbor Slniečko

Súbor Slniečko, ktorý pôsobil v ÚDPMKG môžeme definovať ako záujmový krúžok. Začiatky jeho činnosti sa datujú od 29. augusta 1951, kedy pri príležitosti osláv 7. výročia SNP schválila Slovenská národná rada návrh, aby sa jeden z palácov v Bratislave – Grasalkovičov palác, bývalé sídlo feudálnych šľachticov, stal kultúrnym a umeleckým strediskom bratislavských pionierov a mládeže. Slávnostné otvorenie ÚDPMKG sa uskutočnilo 10. novembra 1951. Práca v jednotlivých krúžkoch sa začala začiatkom kalendárneho roku 1952.²³

Túto inštitúciu by sme mohli v dnešnej dobe prirovnať k centru voľného času. Sídliť tu aj metodické centrum, ktoré vydávalo rôzne metodické materiály určené pre tanečné súbory a viedlo semináre pre vedúcich tanečných súborov.²⁴ Súbor sa skladal z troch zložiek – tanečnej, spevackej a dramatickej. Zložky pracovali pod vedením režiséra Petra Stoličného, choreografky a pedagogičky Ireny Pavlitovej a zbormajstra Ľubomíra Svitka. Svoje predstavenia predvádzali v dome pionierov, ale aj na scéne Divadla Pavla Országha

²³ Prvá kronika Pionierskeho domu.

²⁴ Rozhovor s Irenou Pavlitovou, dňa 18. 10. 2016.

Hviezdoslava, na Novej scéne, v divadle VŠMU a v SND. Každú novú tanečnú choreografiu nahrávala a vysielala Československá televízia.

Prvou vedúcou ÚDPMKG bola Libuše Bojsová a vedúcou tanečného krúžku Blanka Poľanová. Prvý rok fungovania súboru Slniečko bol zakončený vystúpením pre rodičov. Počas ďalších rokov sa počet vystúpení zvyšoval a deti vystupovali napr. pri zahájení a ukončení školského roka, na prvomájovej veselici, ale aj pri príležitosti príchodu Deda Mráza. Medzi prvé choreografie patrili – Jar našich detí (pásmo detských hier a zvykov), Veselé priadky v spolupráci so SLUK-om, Česká polka na hudbu B. Smetanu, Východoslovenské karičky, Polonéza, Menuet a pod. V roku 1956 sa vedúca tanečného krúžku Blanka Poľanová presťahovala do Prahy a na jej miesto nastúpila absolventka VŠMU v odbore tanečná pedagogika Irena Pavlitová.²⁵

Od roku 1974 pôsobila ako odborná asistentka hereckej pohybovej výchovy na VŠMU, bola členkou Ústredného poradného zboru pre tanečnú výchovu a tvorbu pri Osvetovom ústave v Bratislave, podieľala sa na príprave metodických materiálov pre detské tanečné súbory, usporadúvala semináre a prednášky pre vedúcich tanečných krúžkov a súborov a dodnes pôsobí ako pedagóg na Akadémii umení v Banskej Bystrici.²⁶ Napriek tomu, že súbor Slniečko vystupoval ako záujmový krúžok, deti dosahovali pod vedením Ireny Pavlitovej výborné výsledky. Súbor mal niekoľko stupňov – začiatocníci, pokročilí a profesionáli, do ktorých sa radili deti podľa svojich schopností. Súbor sa venoval najmä technike klasického tanca, ľudovému tancu, tancom národov, rytmike a gymnastike.

Zo súboru Slniečko vyšlo mnoho výnimočných tanečníkov, ktorí pokračovali v štúdiu na VŠMU, v angažmán v Balette SND alebo v iných tanečných telesách pôsobiacich na Slovensku:

- Viola Kružinská – členka SND,
- Alena Boskovičová – sólistka SND,
- Elena Zahoráková – choreografka a pedagogička na VŠMU a UKF,
- Danica Pilzová – sólistka SND, bývalá riaditeľka tanečného konzervatória Evy Jaczovej,
- Dana Kočnárová – sólistka SLUK,
- Mário Homolka – SLUK a Ministerstvo kultúry,

²⁵ PAULOVÍČOVÁ, J.: *Ústredný dom Pionierov a mládeže Klementa Gottwalda v Bratislave*. 1977. diplomová práca

²⁶ PAULOVÍČOVÁ, J.: *Ústredný dom Pionierov a mládeže Klementa Gottwalda v Bratislave*. 1977. diplomová práca

- Dagmar Hubová – pedagogička na VŠMU,
- Peter Vašek – tanečník Nová scéna,
- Marta Kropiláková – sólistka Lúčnica,
- Marta Rašlová – herečka.²⁷

3 Vznik a vývoj tanečného školstva na Slovensku

Definíciu konzervatória udáva zákon č. 245/2008 Z. z. Zákon o výchove a vzdelávaní:

„...poskytuje komplexné umelecké a umelecko-pedagogické vzdelanie. Pripravuje žiakov na profesionálne umelecké uplatnenie a na vyučovanie umeleckých odborných predmetov vo vzdelávacích programoch umeleckého zamerania.“

3.1 Konzervatóriá na Slovensku

Na Slovensku v súčasnosti pôsobí sedemnást' konzervatórií, ktoré ponúkajú výučbu v odbore Tanec v rámci osem, alebo šesťročného štúdia či v predmete Tanec v rámci šesťročného štúdia odboru Hudobno-dramatické umenie.

3.1.1 Osemročné tanečné konzervatóriá

Tanečné konzervatórium poskytuje žiakom výchovu a vzdelávanie v študijnom odbore Tanec v osemročnom súvislom vzdelávacom programe, ktorý sa v poslednom ročníku ukončuje maturitnou skúškou a absolventskou skúškou.

Tanečné konzervatórium Evy Jaczovej

Napriek tomu, že súkromné tanečné vzdelávanie prebiehalo na území Slovenska od roku 1920, inštitucionálne tanečné školstvo bolo zriadené až podstatne neskôr. Pričinila sa o to aj sólistka baletu a prvá dramaturgička SND Eva Jaczová. V roku 1949 bolo založené tanečné oddelenie pri Konzervatóriu v Bratislave. Prvé roky existencie boli poznačené nekonceptnosťou. Zakladateľom chýbala jasná predstava o náplni, cieľoch a smerovaní výučby v novom type vzdelávania.

Nedostatok vzdelaných a kvalifikovaných tanečníkov podnietil Evu Jaczovú a Jozefa Zajka²⁸ k založeniu baletnej prípravky (výberové baletné štúdio) pri balette SND.

²⁷ PAULOVICHOVÁ, J.: *Ústredný dom Pionierov a mládeže Klementa Gottwalda v Bratislave*. 1977. diplomová práca

Nevyhovujúcim priestorovým zabezpečením boli možnosti štúdia obmedzené. Vyučovalo sa v ňom iba trikrát do týždňa a adeptom, ktorí bývali mimo Bratislavy nebolo umožnené štúdio navštevovať:

„Tanečné oddelenie na konzervatóriu bolo otvorené v roku 1949. Pôsobili tam Herna Jochová, Viera Sladká a Alžbeta Jelínková, ktoré vyučovali metódu tanca Isadory Duncan. Až v roku 1954 sa baletné štúdio pri SND pričlenilo ku konzervatóriu ako prípravka²⁹, Eva Jaczová sa stala internou pedagogičkou a spolu s Magdalénou Panovovou určili nový spôsob vyučovania tanca.“³⁰

Pri vytváraní novej koncepcie vzdelávania bol Eve Jaczovej veľmi nápomocný aj sovietsky choreograf Alexander Romanovič Tomský, ktorý v tom čase hosťoval v balete SND. Menovanie Evy Jaczovej do funkcie vedúcej tanečného oddelenia sa považuje za medzník v dejinách slovenskej baletnej pedagogiky. V tejto funkcii zotrvala 25 rokov. Jej úsilie, napríklad o zlepšenie školskej dochádzky, našlo podporu aj u vtedajšieho riaditeľa Konzervatória, hudobného skladateľa Michala Vileca, ako aj u jeho nástupcu Zdenka Nováčka. Deväťročné učebné osnovy sa zmenili na štvorročné, neskôr na päťročné. Hlavným predmetom sa stal klasický tanec, ku ktorému sa pridružili predmety ako charakterový tanec, tanec s partnerom, slovenský ľudový tanec, historický tanec, tanečná gymnastika a rytmika, herecká výchova, koncertná a scénická prax. Pre zabezpečenie výučby spomínaných predmetov bolo potrebné nájsť nových pedagógov. Interní aj externí taneční pedagógovia boli výkonní taneční umelci, väčšinou absolventi VŠMU.

V roku 1991 získala škola nový názov Tanečné konzervatórium. Učebné plány sa postupne upravili podľa požiadaviek profesionálnych tanečných súborov. V dennom osemročnom štúdiu sa vzdelávajú baletní a taneční umelci pre potrebu profesionálnych divadiel a umeleckých súborov.

Tanečné konzervatórium Evy Jaczovej zrealizovalo pri príležitosti 35. výročia založenia školy a 65. výročia založenia štátneho baletného školstva na Slovensku „Medzinárodný koncert baletných škôl“, ktorý sa uskutočnil 21. novembra 2014 v historickej budove SND. V programe účinkovali študenti Tanečného konzervatória Evy Jaczovej a hostia: Staatliche Ballettschule Berlin, Hungarian Dance Academy Budapest, Butler University Indianapolis,

²⁸ Jozef Zajko – narodil sa 27. apríla 1943 v obci Borčany neďaleko mesta Bánovce nad Bebravou v okrese Trenčín. Vyštudoval tanec v baletnej škole Ljubomira Pančeva v Bratislave. V roku 1944 sa stal členom baletného súboru Slovenského národného divadla.

²⁹ Prípravku navštevovali napr. Gabriela Vašeková, Ivan Teplý, Karol Šátek, Angela Pafková a pod.

³⁰ Rozhovor so Zorou Dvorínovou (Jaczovou), dňa 26. 1. 2017.

English National Ballet School London, Győri Tánc-és Képzőművészeti Általános Iskola és Szakközépiskola, Ballettakademie der Wiener Staatsoper, Konservatorium Wien Privatuniversität, Taneční konzervatoř hl. m. Prahy, Taneční konzervatoř Brno, sólisti Ballett Stuttgart, sólisti Baletu SND.

Súkromné tanečné konzervatórium Dušana Nebylu v Trnave

Súkromné tanečné konzervatórium bolo založené 1. septembra 2004 pod vedením Dušana Nebylu³¹, ktorý pôsobil ako zriaďovateľ. O myšlienke založiť konzervatórium začal Dušan Nebyla uvažovať na základe požiadaviek rodičov žiakov, ktorí navštevovali súkromnú ZUŠ, ktorej bol rovnako zriaďovateľom a riaditeľom. Podľa slov súčasnej zriaďovateľky školy a manželky Dušana Nebylu Viery Nebylovej navštevovali súkromnú ZUŠ veľmi talentovaní žiaci, ktorí absolvovali prípravu v klasickom, modernom aj ľudovom tanci na vysokej úrovni. Dôvodom pre založenie Súkromného tanečného konzervatória bolo kontinuálne vzdelávanie, ktoré bude vychovávať profesionálnych tanečných umelcov. Keďže Dušan Nebyla nemal vysokoškolské vzdelanie, garantom založenia a prvým riaditeľom školy sa stala Mgr. art. Danica Pilzová.³² Na škole pôsobila od roku 2004 do roku 2008. Štúdium začína šiestym ročníkom základnej školy a končí sa maturitnou skúškou. V dennom osemročnom štúdiu vzdeláva súkromné tanečné konzervatórium baletných a tanečných interpretov pre potrebu profesionálnych divadiel a umeleckých súborov.³³ Žiaci svoju profesionálno-umeleckú aprobáciu potvrdzujú získaním absolutória, čím sa škola zaraďuje medzi vyššie stredné odborné školy. Pôvodne bolo konzervatórium orientované na techniku klasického tanca.

³¹ Baletný majster, v rokoch 1956 – 1960 bol žiakom baletnej školy v Trnave, ktorú viedol Z. Hanzlovský st. V rokoch 1960 – 1962 bol žiakom prof. M. Panovej na konzervatóriu v Bratislave. V sezóne 1962-1963 člen baletu ŠD v Košiciach, od roku 1963 sólista baletu SND v Bratislave až do roku 1991 (r. 1964-66 sólista tanečnej skupiny VUS-u, kde účinkoval počas 2-ročnej základnej vojenskej služby). Spolupracoval s choreografmi: K. Tóth, J. Zajko, B. Slovák, M. Kúra, L. Vaculík, J. Dolinský st. J. Sabovčík st., S. Remar, O. Šoth, Š. Tóth, G. Dadigiškiljani, režiséri J. Bednárík, P. Weigl a ďalší. Zúčastnil sa viacerých medzinárodných stáží doma i v zahraničí. V roku 1977 absolvoval medzinárodnú tanečnú stáž v Palucca-Schule, kde prednášali a praktické hodiny viedli R. Johnes (USA) – jazz balet, V.P. Zurilová a O.A. Iljina (Rusko) – klasický tanec a Susana (Španielsko). Počas svojej umeleckej činnosti sa pedagogicky venoval mladým tanečníkom a pomáhal im vypracovávať tanečné party ako repetítor SND. Po skončení tanečnej kariéry sa vracia do Trnavy. V rokoch 1991-1993 vyučuje na ZUŠ v Trnave. 1.9.1993 zakladá a stáva sa riaditeľom Štúdia baletu a súčasného scénického tanca Dušana Nebylu v Trnave. Od roku 1996 spolupracuje ako choreograf s Trnavským divadlom. V roku 1998 mu bola literárnym fondom-výborom Sekcie pre tvorivú činnosť udelená prémia v oblasti divadelnej tvorby za rok 1997 za choreografiu baletu „Luskáčik“. Od roku 2001 sa stáva zriaďovateľom a riaditeľom Súkromnej ZUŠ pri Štúdiu baletu Dušana Nebylu, Hollého 8 v Trnave. Od roku 2001 spolupracuje so štátnou školskou inšpekciou ako prizvaný odborník pre tanečný odbor ZUŠ v trnavskom kraji.

³² Bývalá sólistka a primabalerína SND, bývalá riaditeľka Tanečného konzervatória Evy Jaczovej.

³³ Dostupné na internete [2018-01-29]: www.stkdn.sk

Konzervatórium sa často prezentuje aj formou celovečerných predstavení v divadle Jána Palárika. V ostatných rokoch študenti našťudovali celovečernú baletnú rozprávku Snehulienka a sedem trpaslíkov a cyklus Oskara Nedbala Z rozprávky do rozprávky či Bátoryčku.

Súkromné tanečné konzervatórium Liptovský Hrádok

Súkromné tanečné konzervatórium je stredná osemročná škola, ktorá bola zaradená do siete škôl a školských zariadení rozhodnutím Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR 17. marca 2011. Cieľom školy je poskytovanie kvalitného vzdelávania prostredníctvom pedagógov a tanečníkov zo slovenských divadiel, ale aj zo zahraničia:

„Spolupracujeme s viacerými vynikajúcimi umelcami ako je Pavol a Pavlína Ďumbalovci z Prahy, Lídijs Pavlovič zo Srbska, Milan Kozánek, Peter Jaško, Milan Herich, Igor Holováč, Irina Čierniková a pod.“³⁴

Krstnými rodičmi školy sa pri jej zrode stali prof. Mgr. art. Irina Čierniková, ArtD.³⁵ a Mgr. Branislav Tréger, PhD.³⁶ Konzervatórium spolupracuje so SND a s jeho baletnými umelcami, ktorí sa zúčastňujú na vyučovacom procese. Rovnako aj študenti účinkujú v baletnom predstavení BESS. Okrem toho škola spolupracuje aj s Liptovským divadlom tanca (inscenácia PRA(c)H, HRAČKY a Rozprávka) a tanečným klubom Jessy Vavrišovo. Od roku 2015 je konzervatórium cvičnou školou Katedry tanečnej tvorby Hudobnej a tanečnej fakulty VŠMU v Bratislave a jej študentom umožňuje vykonávať profesionálnu tanečnú a pedagogickú prax.

3.1.2 Šesťročné konzervatóriá s odborom Tanec

Hudobné a dramatické konzervatórium poskytuje žiakom výchovu a vzdelávanie v študijnom odbore Spev, Hudba, Tanec a Hudobno-dramatické umenie v šesťročnom súvislom vzdelávacom programe.

Súkromné konzervatórium v Nitre

³⁴ Rozhovor s Alenou Majerníkovou, dňa 25. 10. 2017.

³⁵ Dekanka Hudobnej a tanečnej fakulty VŠMU v Bratislave.

³⁶ Primátor mesta Liptovský Hrádok.

Zriaďovateľkou aj riaditeľkou školy je Mgr. Helena Madariová. Vzniku konzervatória predchádzalo „detské baletné štúdio“, ktoré pôsobilo na báze voľnočasovej aktivity so sídlom v Nitre na sídlisku Klokočina. Počas vedenia baletného štúdia sa Helena Madariová usilovala o otvorenie súkromnej základnej umeleckej školy, čo sa udialo v roku v roku 2003. Tanečné konzervatórium malo najprv vzniknúť ako elokované pracovisko topoľčianskeho konzervatória. Nakoniec vzniklo ako samostatná škola, na ktorej sa ako prvej na Slovensku vyučoval odbor Tanec v súvislom, najskôr päťročnom a neskôr v šesťročnom štúdiu. Nakoľko bolo konzervatórium prvé tohto typu, jeho pedagógovia sú autormi učebných osnov:

- Agáta Krausová – ľudový tanec,
- Monika Caunerová – klasický tanec,
- Matej Bohuš – moderný tanec.³⁷

Konzervatórium Timonova 2, Košice

Konzervatórium v Košiciach oslávilo v školskom roku 2016/2017 65. výročie založenia. V roku 1964 bol otvorený nový odbor Hra na organe, v roku 1974 Skladba a Tanec, v roku 1986 odbor Hudobno-dramatické umenie a v roku 1991 odbor Cirkevná hudba. Od roku 1960 sa formovali na škole rôzne súbory, ako napr. symfonický, komorný a akordeónový orchester, Brass orchester a Big Band. V roku 1952 sa škola presťahovala z dnešnej Poštovej ulice na Hlavnú č. 93 a od roku 1998 sídli na Timonovej ulici č. 2 a Moyzesovej ulici č. 44. Oddelenie tanca vzniklo v roku 1974 a podľa slov Júlie Cakociovej, vedúcej tanečného oddelenia bolo primárnym poslaním vychovávať tanečníkov pre potreby baletného súboru Štátneho divadla Košice. Cieľom tanečného oddelenia je pripravovať profesionálneho tanečníka, ktorý má uplatnenie v profesionálnych tanečných súboroch, alebo môže pokračovať v štúdiu na vysokej škole umeleckého zamerania, alebo pôsobiť ako pedagóg ZUŠ.³⁸

Konzervatórium vychovalo mnoho úspešných absolventov, ktorí pôsobia nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí:

„Naši absolventi pôsobia – v Štátnom divadle Košice, v Štátnej opere v Banskej Bystrici, Slovenskom národnom divadle, SEUKu, PULSe, Národnom divadle v

³⁷ Rozhovor s Helenou Madariovou, dňa 20. 2. 2018.

³⁸ Rozhovor s Júliou Cakociovou, dňa 7. 3. 2018.

Brne, v Národnom divadle v Prahe, Poľsku, Krakove, Nemecku v Bautzene, Holandsku, Francúzsku, Honkongu, Kalifornii, Mexiku a pod.“³⁹

Súkromné konzervatórium, Zádielska 12 v Košiciach

Súkromné konzervatórium na Zádielskej 12 v Košiciach bolo zriadené v roku 2004 zriaďovateľom Jurajom Sninským s manželkou Katarínou Sninskou. V septembri 2005 začala škola svoju činnosť ako Súkromné tanečné konzervatórium, Ostrovského 1 v Košiciach so študijným odborom Tanec. Koncom roka sa škola presťahovala do nových priestorov v CVČ Domino na Popradskej 86 v Košiciach. V roku 2008 sa garantom odboru Tanec stali dvaja významní pedagógovia, choreografi a baletní majstri Marilena Halászová⁴⁰ a Andrej Halász.

Súkromné konzervatórium organizuje pre svojich žiakov mnoho podujatí a workshopov, ktoré vedú uznávaní lektori, ako napríklad: Marilena Halászová, Attila Egerházi⁴¹, Oľga Letenayová⁴², Milan Valko⁴³ a pod. Od školského roku 2008/2009 má konzervatórium 93% úspešnosť uplatnenia svojich absolventov, ktorí boli prijatí na vysoké školy umeleckého zamerania na Slovensku i v zahraničí (VŠMU, AMU, JAMU, AU, Tanečná akadémia CODARTS Holandsko, Copenhagen Contemporary School, Dánsko). Niektorí tanečníci nachádzajú uplatnenie aj v profesionálnych súboroch (SEUK, balet Štátneho divadla Košice, Lúčnica), alebo pôsobia ako pedagógovia na ZUŠ na Slovensku, ale aj v zahraničí.

Súkromné hudobné a dramatické konzervatórium, Požiarnická 1, 040 01 Košice

Konzervatórium začalo písať svoju históriu 1. septembra 2009. Zriaďovateľom školy je Kultúrne združenie občanov rómskej národnosti Košického samosprávneho kraja. Súčasťou konzervatória boli aj elokované pracoviská v Hnúšti a Bardejove.

Vzdelávanie v 1. až 4. ročníku konzervatória je zamerané na to, aby žiak získal široký všeobecnovzdelávací základ, kľúčové kompetencie úplného stredného odborného vzdelania ukončeného maturitou. Konzervatórium pripravuje žiakov predovšetkým na súvislé šesťročné vzdelávanie. Vyššie odborné vzdelanie žiak absolvuje v piatom a šiestom ročníku konzervatória. Štúdium ukončuje predpísanou absolventskou skúškou. Konzervatórium sa zameriava na vytvorenie adekvátnych podmienok na všestranný osobnostný rozvoj

³⁹ Rozhovor s Júliou Cakociovou, dňa 7. 3. 2018.

⁴⁰ Absolventka GITIS Moskva, zakladateľka odboru Tanec na slovenských konzervatóriách, bývalá vedúca tanečnej katedry VŠMU v Bratislave, choreografka a baletná majsterka.

⁴¹ Šéf baletu Jihočeského divadla České Budějovice.

⁴² Pedagóg VŠMU Bratislava.

⁴³ Tanečník Saint Louis Ballet, USA.

a vzdelávanie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, rómskych žiakov z komunít celého Slovenska v duchu multikultúrnej výchovy.⁴⁴

V pôvodnej myšlienke Gejzu Adama sa súčasná riaditeľka Nadežda Oláhová aj pedagogický kolektív snaží pokračovať. Podľa slov vedúcej odboru Tanec Danky Florianovej si vedenie školy vyberá pedagógov veľmi citlivo, keďže škola je zložená z prevažne rómskych žiakov. Škola spolupracuje s divadlom Romathan⁴⁵, ktoré je zamestnávateľom mnohých jej absolventov, rovnako v ňom externe pôsobia aj študenti školy.

Konzervatórium Jozefa Adamoviča, Exnárova 8, 040 22 Košice

Konzervatórium Jozefa Adamoviča na Exnárovej ulici vzniklo v roku 1991, keď v rámci vtedy jediného košického konzervatória so sídlom na Hlavnej ulici bola zriadená jeho organizačná zložka s názvom Stredná umelecká škola. O rok neskôr bola škola zaradená do siete stredných škôl s umeleckými odbormi Hudobno-dramatické umenie a Hra na ľudových hudobných nástrojoch. Hlavným poslaním tejto inštitúcie sa stalo vzdelávanie nadaných detí zo sociálne znevýhodneného prostredia a rómskej minority. Napriek tomu, že odbor Tanec je v škole najmladší, podľa slov riaditeľa školy sa rozvíja najrýchlejšie. Vedenie školy sa rozhodlo otvoriť tento odbor aj napriek tomu, že v Košiciach sa už nachádzali dve konzervatória, kde sa tanec vyučoval. Počas šesťročného fungovania má konzervatórium troch absolventov v stálom angažmán v balet Štátneho divadla v Košiciach. V ostatnom predstavení režiséra Ondreja Šotha sa pod niektoré choreografie podpísal jeden z nich. Väčšina súčasných študentov šiesteho ročníka už má stále miesto na trhu práce ako učelia na ZUŠ, dvaja boli prijatí na VŠMU, ďalší pôsobia ako tanečník v SEUK-u.

Konzervatórium Jána Levoslava Bellu v Banskej Bystrici

Konzervatórium je etablovanou vzdelávacou inštitúciou, v ktorej sa tvorivo spája tradícia s modernosťou a teória s vyučovacou praxou. Vzdelávacie aj výchovné postupy na banskobystrickom konzervatóriu sú kombináciou teórie, skupinových seminárov, individuálnych kurzov, prednášok, ročníkových projektov a verejných vystúpení. Škola pripravuje svojich žiakov, aby sa uplatnili ako interpreti, či pedagógovia.

Konzervatórium po svojej dvadsaťpäť ročnej existencii vzdeláva a vychováva interpretov a pedagógov v hudobnom, tanečnom aj hudobno-dramatickom odbore.

⁴⁴ Dostupné na internete [2018-01-24]: www.shdkke.edupage.org

⁴⁵ Rómske profesionálne divadlo zriadené Ministerstvom kultúry SR v máji 1992 v Košiciach.

Zakladateľkou tanečného odboru na konzervatóriu J. L. Bellu je Zuzana Hájková – absolventka choreografie na VŠMU, pedagogička súčasného tanca a riaditeľka profesionálneho telesa Divadlo Štúdio tanca, ktorá pôsobila na škole do školského roku 2009/10.⁴⁶ Študenti odboru Tanec sa zúčastňujú rôznych tanečných súťaží na Slovensku aj v zahraničí.

Pink Harmony Zvolen

Pink Harmony je komplex škôl športu a umenia, v ktorom sa nachádza športové gymnázium, konzervatórium, stredná umelecká škola scénického výtvarníctva a základná umelecká škola. Školy boli postupne zriaďované od roku 2005 Ingrid Pinkovou. Konzervatórium vzniklo v školskom roku 2007/2008 a umožňuje štúdium hudby, tanca, spevu a hudobno-dramatického umenia v súvislom šesťročnom vzdelávaní.

Medzi hlavné ciele konzervatória patrí vlastná projektová činnosť, ktorá je zameraná na prezentáciu študentov na verejnosti, ale aj v rámci kolektívu žiakov a učiteľov. Nosnými projektmi školy v školskom roku 2017/2018 sú podujatia – Rozprávková záhrada, Umelci na ulici, Študentská vedecká konferencia. Škola spolupracuje aj s divadlom J. G. Tajovského, kde žiaci vystupovali v predstavení „Prekliaty Básnik“.

Súkromné hudobné a dramatické konzervatórium Rimavská Sobota

O danej inštitúcii sa nám nepodarilo získať aktuálne informácie napriek mnohým telefonátom a e-mailovej komunikácii s riaditeľstvom školy. Preto môžeme čerpať iba z internetovej stránky školy, na ktorej nie sú relevantné informácie potrebné k vypracovaniu profilu konzervatória. Z dostupných zdrojov sme sa dozvedeli, že Súkromné konzervatórium založil Gejza Adam⁴⁷, ktorý v roku 2009 založil aj Súkromné hudobné a dramatické konzervatórium na Exnárovej ulici v Košiciach. Škola sídli na Školskej ulici 31 v Rimavskej Sobote a ponúka študentom možnosť študovať v študijných odboroch Hudobno-dramatické umenie, Hudba, Skladba, Dirigovanie, Hra na klavíri, Hra na zobcovej flaute, flaute, hoboji, klarinete, fagote, saxofóne, trúbke, lesnom rohu, pozaune, tube, bicích nástrojoch, husliach, viole, violončele, kontrabase, harfe, gitare, cimbale a akordeóne. Ďalej aj v odbore Spev a Tanec.⁴⁸ Napriek tomu, že v ponuke konzervatória sa odbor Tanec nachádza, nenavštevujú ho žiadni študenti.

⁴⁶ Dostupné na internete [2018-01-24]: www.studiotanca.sk

⁴⁷ Slovenský pedagóg, aktivista rómskej menšiny a predseda Strany rómskej koalície.

⁴⁸ Dostupné na internete [2018-02-13]: www.shdkrs.edupage.sk

Súkromné konzervatórium Dezidera Kardoša v Topoľčanoch

Súkromné konzervatórium Dezidera Kardoša vzniklo 1. septembra 1994 ako prvé súkromné konzervatórium na Slovensku. Zriaďovateľom školy bol Vladimír Gális, ktorý založil aj ďalšiu umeleckú školu, a to Súkromnú školu úžitkového výtvarníctva v Topoľčanoch. Konzervatórium nesie meno významného slovenského hudobného skladateľa a vysokoškolského pedagóga Dezidera Kardoša, rodáka z Nadlíc v okrese Topoľčany. Na začiatku boli v činnosti tri odbory – Hudba, Spev a Hudobno-dramatické umenie. Vtedy prizval riaditeľ Vladimír Gális tanečníka a pedagóga Adama Kavca a od školského roku 2010/2011 je odbor Tanec zaradený do vyučovacieho procesu.⁴⁹

Študenti sa zúčastňujú rôznych vystúpení, okrem toho inscenuje konzervatórium každý rok jeden hudobno-dramatický projekt. Na konzervatóriu inscenoval aj muzikál Cabaret a v školskom roku 2017/2018 pripravujú operetu Hrnčiarsky bál. Počas roka sa pravidelne organizujú aj vystúpenia v menšom rozsahu s názvom „Defilé“, ktoré bývajú ohraničené určitou témou.

Podľa slov Adama Kavca pedagógom pri prijímaní nových študentov nezáleží na predchádzajúcich tanečných skúsenostiach uchádzača, podstatný je len jeho talent a dispozície.

Súkromné konzervatórium Dezidera Kardoša v Prešove (SKDK)

Súkromné konzervatórium Dezidera Kardoša bolo založené v školskom roku 2007/2008 ako elokované pracovisko SKDK Topoľčany a v školskom roku 2015/2016 sa stalo samostatnou strednou odbornou školou. Ako jediné konzervatórium v Prešovskom kraji vzdeláva a vychováva profesionálnych hudobných, hereckých, tanečných umelcov a pedagógov základných umeleckých škôl. Absolventi sú kvalifikovaní učiť v základných umeleckých školách, môžu pôsobiť ako profesionálni umelci v divadlách, orchestroch, tanečných a rôznych iných profesionálnych umeleckých súboroch. Škola poskytuje výborné kvalifikačné predpoklady aj pre tých absolventov, ktorí majú záujem pokračovať v štúdiu na vysokých školách umeleckého a pedagogického zamerania.⁵⁰ Súčasťou školy je multifunkčná divadelná a koncertná sála – ArtScena SKDK, kde konzervatórium organizuje pravidelné umelecké podujatia pre verejnosť (koncerty, tanečné a divadelné predstavenia, workshopy).

⁴⁹ Dostupné na internete [2018-02-07]: www.skdk.sk

⁵⁰ Rozhovor s Viliamom Stanekom, dňa 6. 3. 2018.

Študenti odboru Tanec sa zúčastnili Medzinárodného festivalu Constellation of Budapest v roku 2016, festivalu Mountain Constellation – Aspiration, Fantasy, Flight v Liptovskom Mikuláši v roku 2016 a 2017, kde získali aj niekoľko ocenení – 1. miesto v štylizovanom ľudovom tanci, 2. miesto v sólovom klasickom tanci. Konzervatórium spolupracuje s Poddukelským umeleckým ľudovým súborom (PULS), s divadlom Jonáša Záborského v Prešove a divadlom Alexandra Duchnoviča v Prešove.⁵¹

3.2 Vysoká škola múzických umení

Katedra tanečnej tvorby (KTT) bola založená v roku 1951 ako samostatná katedra Hudobnej fakulty VŠMU so študijnými zameraniami: pedagogika tanca, choreografia a neskôr aj teória tanca. Pri jej zrode stáli mnohé významné umelecké osobnosti – v zátvorke uvádzame predmety, ktoré vyučovali: František Poloczek (dejiny baletu), Ivo Váňa Psota (choreografia, staré tanečné formy), Stanislav Remar (choreografia), Miroslav Kůra (metodika akademického tanca), Ľubomír Petrov Pančev (tanec s partnerom, klasický tanec), Magdaléna Panovová (technika klasického tanca, metodika klasického tanca). V priebehu existencie KTT prišlo k mnohým zmenám a úpravám študijných plánov podľa požiadaviek školskej a umeleckej praxe. Od roku 1955 sa vyučovala na KTT teória tanca a viedol ju český estetik, historik a pedagóg prof. Ján Reimoser, neskôr jeho žiak Emil Tomáš Bartko. Prvé veľké zmeny v diferencovaní študijných odborov prišli v roku 1990, kedy bola pedagogika tanca rozdelená na pedagogiku klasického tanca, pedagogiku ľudového tanca, pedagogiku moderného tanca a pedagogiku tanca pre ZUŠ.⁵² Následne sa tieto zamerania zlúčili do jedného študijného programu, ktorý sa nazýva Tanečné umenie a má niekoľko študijných plánov – patrí sem tanečné umenie (v minulosti pedagogika tanca) s rovnakými zameraniami na klasický, ľudový, moderný tanec a na tanec pre deti a mládež.

Študijný odbor Choreografia prešiel od čias svojho založenia zmenami. Dôležitým impulzom bola jeho diferencácia na choreografiu ľudového tanca a baletu.

4 Významné osobnosti tanečnej pedagogiky na Slovensku

4.1 Nestori klasického tanca

Fuchsová - Lehotská Ella (24. august 1905 – 9. máj 1967)

⁵¹ Rozhovor s Viliamom Stanekom, dňa 6. 3. 2018.

⁵² BALCO, V. a kol.: *Vysoká škola múzických umení v Bratislave 1949 – 2009*. Bratislava: Slovart, 2009. s. 85-86.

Primabalerína, choreografka a významná pedagogička klasického tanca, ktorá vychovávala tanečných interpretov formou súkromného vzdelávania. Počas rokov 1920 až 1940 bola účastná formovania profesionálneho baletného súboru SND. Od roku 1912 bola žiačkou tanečnej školy v Národnom divadle Moravskoslezskom v Ostrave pod vedením Vladimíra Pirnikova a neskôr Achille Viscusiho.⁵³ V roku 1919 sa spolu so sestrami Boženou a Emíliou stala členkou divadla a pod pedagogickým vedením Achille Viscusiho sa čoskoro stala sólistkou.⁵⁴ V roku 1931 sa Ella Fuchsová vrátila do SND na miesto choreografky a tanečnice a pokračuje vo vedení súboru. Počas tohto obdobia boli uvádzané baletné predstavenia ako *Vták Ohnivák*, *Nikotina*, *Pan Twardowski*, kde sa Ella Fuchsová ukázala ako technicky vyspelá tanečnica. Od roku 1936 opäť pôsobila v SND v Bratislave ako primabalerína a choreografka a vytvorila tanečné duo s Vladimírom Libovickým. Po odchode z divadla sa venovala prevažne pedagogickej činnosti. V Bratislave založila v roku 1930 súkromnú baletnú školu a baletný súbor.

Halászová Marilena (21. september 1935)

Choreografka a pedagogička Marilena Halászová, tiež Tóthová (rod. Proteasa) sa narodila v Bukurešti. Po aktívnej tanečnej príprave vyštudovala v rokoch 1950 – 1953 Hudobnú a tanečnú školu v Bukurešti a neskôr v rokoch 1958 – 1960 choreografiu a pedagogiku tanca v moskovskom Štátnom inštitúte divadelných umení (GITIS). V roku 1961 spolu s manželom Karolom Tóthom prišla na Slovensko, kde najskôr pôsobila ako choreografka a baletná pedagogička v SND. Od roku 1961 do roku 1981 vyučovala aj na VŠMU. Od roku 1969 pôsobila so svojím druhým manželom Andrejom Halászom v Štátnom divadle Košice na poste choreografky a umeleckej šéfky baletného súboru až do roku 1981. Z Košíc odišla na Music and Ballet School do Bagdadu, kde pôsobila do roku 1984 na poste pedagóga. V roku 1992 bola habilitovaná v odbore choreografie a metodiky klasického tanca na HAMU v Prahe. Od roku 2000 do roku 2013 pôsobila opäť v balette Štátneho divadla v Košiciach ako režisérka, choreografka a baletná majsterka.⁵⁵

Jaczová Eva (31. január 1920 – 18. jún 1998)

Baletná umelkyňa, tanečnica, pedagogička, dramaturgička, publicistka a reformátorka tanečného školstva na Slovensku Eva Jaczová (tiež Teplá, rod. Šajová) sa narodila

⁵³ Dostupné na internete [2018-02-22]: www.teraz.sk

⁵⁴ Dostupné na internete [2018-02-22]: www.teraz.sk

⁵⁵ BLECH, R. [red.]: *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1 A-L*. Bratislava: SAV, 1990. s. 238.

v Piešťanoch v advokátskej rodine. Odborné tanečné vzdelanie získala v súkromnej škole Elly Fuchsovej a neskôr v rokoch 1937 až 1939 pokračovala v štúdiu na Baletnej akadémii V. G. Trojanova.⁵⁶ Po návrate do Československa dostala Eva Jaczová (vtedy Šajová) angažmán v baletnom súbore SND, kde ako sólistka účinkovala 15 rokov.⁵⁷ Od roku 1951 do roku 1956 bola prvou dramaturgičkou Baletu SND. Prínosom jej práce bolo uplatňovanie princípov hereckej práce K. S. Stanislavského. Pri tvorbe inscenácií používala rozsiahly rozbor diela, ktorý obsahoval literárne a historické údaje, typizáciu postáv a obsah diela.⁵⁸ Okrem uvádzania svetových diel bolo jej cieľom uvádzať národné diela, preto bol v roku 1955 uvedený balet Šatôčka (G. Harangozo), ako inšpirácia pre slovenských tvorcov.⁵⁹

Eva Jaczová začala svoju pedagogickú činnosť ešte ako aktívna členka baletného súboru, kedy s Jozefom Zajkom vyučovala nadané deti v baletnej prípravke. V roku 1949 nastúpila na Tanečné oddelenie Štátneho konzervatória v Bratislave ako externý pedagóg. Za vedúcu Tanečného oddelenia bola vymenovaná v školskom roku 1954/1955. V roku 1973 vypracovala pre takýto typ školy návrh na organizačný štatút a spolu so svojimi pedagogickými kolegami Zlaticou Vincentovou, Petrom Rapošom a Oľgou Markovičovou reformovali tanečné školstvo na osemročné. Po experimentálnom overovaní v roku 1979 vznikla Hudobná a tanečná škola na Gorazdovej ulici 20 v Bratislave a v roku 1991 bola premenovaná na Tanečné konzervatórium s oddelením klasického a ľudového tanca. Okrem pedagogickej činnosti sa venovala aj publikačnej činnosti.⁶⁰ Počas svojej 52 ročnej umeleckej a pedagogickej činnosti vychovala mnoho významných sólistov pôsobiacich v SND, ale aj v zahraničí.⁶¹

Lejko Ladislav (22. december 1928 – 24. júl 1990)

Významný tanečník a pedagóg. V roku 1952 absolvoval štúdium tanca na Hudební a taneční škole v Prahe. V roku 1959 ukončil odbor Choreografia na VŠMU. Od roku 1949 účinkoval v realistickom divadle a v Divadle Umění lidu v Prahe. Od roku 1952 s dvojročnou prestávkou do roku 1965 pôsobil ako sólista Baletu v SND. Súčasne účinkoval aj na Novej scéne. Od roku 1965 pôsobil v Klagenfurte a neskôr vo viedenskej Volksoper, kde tancoval sólové úlohy. V roku 1974 sa vrátil do Bratislavy a vyučoval na tanečnom oddelení konzervatória, resp. na neskoršej Hudobnej a tanečnej škole (dnes Tanečné konzervatórium

⁵⁶ RAPOŠ, P.: *Eva Jaczová*. In: Tanec. Bratislava: R. V, 03/1998, s. 42.

⁵⁷ Dostupné na internete [21-2-2018]: www.kultura.sme.sk

⁵⁸ JACZOVÁ, E.: *Balet Slovenského národného divadla*. Bratislava: SAV, 1971. s. 99.

⁵⁹ RAPOŠ, P.: *Eva Jaczová*. In: Tanec. Bratislava: R. V, 03/1998, s. 42.

⁶⁰ RAPOŠ, P.: *Eva Jaczová*. In: Tanec. Bratislava: R. V, 03/1998, s. 42.

⁶¹ Dostupné na internete [21-2-2018]: www.kultura.sme.sk

Evy Jaczovej). Počas jeho tanečnej kariéry vytvoril niekoľko sólových úloh: Šašo (Labutie jazero, 1953), Ferko Miško (Šatôčka, 1955), Vlk, popoluškin princ (Spiaca Krásavica, 1957), Armen (Gajané, 1957), Švihák (Trojrohý klobúk, 1959), Mako (Púť v búrke, 1960), Dvoran (Rytierska balada, 1960), Dorkon (Dafnis a Chloe, 1961), Povaľáč (Zázračný mandarín, 1961), Kohút (Doktor Jajbolí, 1962), Silvio (Sluha dvoch pánov, 1962).⁶²

Markovičová Oľga (8. august 1929)

Oľga Markovičová rodená Karvašová bola významnou publicistkou a pedagogičkou tanca. V mladosti navštevovala súkromné baletné školy Gerdy Garajovej a Ľubomíra Pančeva, kde absolvovala prípravu v oblasti techniky klasického tanca. V roku 1956 ukončila štúdium na VŠMU v odbore Choreografia pod vedením renomovaného pedagóga Jana Reimoseru. Od roku 1949 do roku 1957 pôsobila ako členka baletu SND. Ako pedagóg na Štátnom konzervatóriu v Bratislave pôsobila v rokoch 1957 až 1960. Od roku 1962 do roku 1967 vyučovala na Ľudovej škole umenia a v Kultúrnom a spoločenskom stredisku v Piešťanoch. V rokoch 1967 až 1980 opäť pôsobila ako pedagóg na Štátnom konzervatóriu. V roku 1980 nastúpila na Hudobnú a tanečnú školu v Bratislave (dnešné Tanečné konzervatórium Evy Jaczovej), kde vyučovala predmety rytmika, hudobná gymnastika, klasický tanec, koncertná a scénická prax, teória a dejiny baletu, dejiny divadla, historické tance a herecká výchova).⁶³

Panovová Magdaléna (16. júl 1912, Rusko)

Počas svojho života sa venovala pedagogike tanca a interpretačnej činnosti. Účinkovala v zábavných lokáloch a varietných divadlách v zahraničí. Od roku 1940 do roku 1944 pôsobila v Baletu SND a v roku 1944 vo vtedajšom Slovenskom ľudovom divadle v Nitre. Od roku 1947 do roku 1949 účinkovala v Štátnom divadle Košice. V roku 1954 nastúpila ako pedagogička spolu s Evou Jaczovou na Tanečné oddelenie Štátneho konzervatória v Bratislave a vyučovala klasický tanec. Súčasne pedagogicky pôsobila aj na VŠMU. V rokoch 1958 až 1961 viedla baletné tréningy v SND. Počas jej aktívnej tanečnej kariéry stvárnila niekoľko úloh v baletoch ako Slovanské tance (1946), Z rozprávky do rozprávky (1948) alebo Popoluška (1951).⁶⁴

Pastorová Alica (11. február 1928, Česká republika)

⁶² BLECH, R. [red.]: *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1 A-L*. Bratislava: SAV, 1990. s. 664.

⁶³ BLECH, R. [red.]: *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1 M-Z*. Bratislava: SAV, 1990. s. 33.

⁶⁴ BLECH, R. [red.]: *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1 M-Z*. Bratislava: SAV, 1990. s. 166.

Tanečnica, dramaturgička, pedagogička, žiačka Elly Fuchsovej a Iva Váňa Psotu. V roku 1971 absolvovala štúdium Teórie tanca a v roku 1974 Pedagogiky tanca na VŠMU. V roku 1968 absolvovala stáž v USA. V rokoch 1948 až 1950 bola sólistkou Baletu v olomouckom divadle. Od roku 1950 pôsobila v SND ako sólistka a od roku 1974 ako dramaturgička baletu. Ako pedagóg pôsobila na KTT od roku 1982. Okrem umeleckej a pedagogickej sa venovala aj publikačnej činnosti v odborných časopisoch a v dennej tlači.⁶⁵

Rapoš Peter (17. december 1932)

Tanečník a pedagóg pochádzajúci zo Slovenskej Ľupče. Pôsobil v SND, v divadlách v západnom Nemecku, Brne a na Tanečnom konzervatóriu Evy Jaczovej. Klasickému tancu sa začal venovať v útlom detstve. Jeho prvou učiteľkou bola Ella Fuchsová, ktorá bola počas vojny evakuovaná v Ľubietovej. V roku 1958 absolvoval štúdium Pedagogiky tanca na VŠMU. V roku 1950 nastúpil ako člen Baletu do Štátneho divadla v Brne, kde pôsobil až do roku 1955. Od roku 1955 do roku 1967 pôsobil ako sólista Baletu SND s jednosezónnou prestávkou (1963/1964), kedy účinkoval v Neustrelitz v NDR. Svoje zahraničné pôsobenie rozšíril v Düsseldorfe, Mannheime a Kaiserlauterne od roku 1967 do roku 1972. Ako tanečník sa uplatnil najmä v charakterových postavách a ako výborný variačný tanečník. Medzi jeho významné úlohy patrí: Šašo (Labutie jazero), Lajko (Šatôčka), Karen (Gajané), Karry (Púť v búrke). Na zahraničných baletných scénach účinkoval v baletoch: Zlatá ryba, Jarná sonáta, Popoluška, Rómeo a Júlia.⁶⁶ Pedagogicky pôsobil s prestávkami v rokoch 1958 – 1963 a 1964 – 1967 na tanečnom oddelení Štátneho konzervatória v Bratislave a v rokoch 1965 – 1967 na VŠMU.⁶⁷

Vincentová Zlatica (28. november 1931, Česká republika)

Zlatica Vincentová patrí k významným tanečným pedagógom na Slovensku. Jej študenti z Bratislavy, Banskej Bystrice a Trnavy dosahovali vynikajúce výsledky v oblasti klasického tanca. Pochádza z lesníckej rodiny a jej detstvo nepredznamenávalo jej kariérne smerovanie. Po absolvovaní maturitných skúšok sa prihlásila v roku 1951 na VŠMU, kde študovala v odbore Choreografia. Po istom čase zmenila svoje smerovanie a prestúpila na odbor Pedagogika tanca. Počas štúdia bola zamestnaná ako externý tanečník v divadle Nová Scéna a neskôr sa stala členkou baletného súboru SND. Na tejto pôde pôsobila osem rokov. Počas

⁶⁵ BLECH, R. [red.]: *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1 M-Z*. Bratislava: SAV, 1990. s. 171-172.

⁶⁶ BLECH, R. [red.]: *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1 M-Z*. Bratislava: SAV, 1990. s. 238.

⁶⁷ Bulletin k 50. výročiu Tanečného konzervatória Evy Jaczovej, zostavila Mgr. art. Zora Dvorínová.

jej aktívnej tanečnej kariéry mala možnosť spolupracovať s mnohými významnými choreografmi, ako napr. s Jozefom Zajkom alebo s Rudolfom Macharovským. V roku 1962 nastúpila ako interný pedagóg na tanečné oddelenie Štátneho konzervatória v Bratislave (dnešné Tanečné konzervatórium Evy Jaczovej. Po skončení pôsobenia v Bratislave vyučovala desať rokov na Súkromnom tanečnom konzervatóriu Dušana Nebylu, kde vchovala štyri absolventské ročníky. Po ukončení pôsobenia na konzervatóriu v Banskej Bystrici sa ešte na dva roky vrátila na súkromné konzervatórium do Trnavy, kde vyučovala koncertnú prax.⁶⁸ Okrem pôsobenia na stredných odborných školách vyučovala päť rokov aj na VŠMU metodiku klasického tanca.⁶⁹

4.2 Nestori moderného tanca

Letenajová Oľga (11. máj 1954)

Jej tanečné začiatky sú spojené s rokom 1971, kedy nastúpila do Experimentálneho štúdia moderných foriem tanca (EŠMFT). Od detstva sa venovala tanečnej gymnastike a pod vedením Dagmar Hubovej sa venovala aj technike klasického tanca. Pod vedením Eleny Zahorákovvej získala prvé skúsenosti s moderným a jazzovým tancom. Bola spoluzakladateľkou Tanečného divadla Bralen, s ktorým získala mnoho ocenení a umiestnení na národných aj medzinárodných prehliadkach. V roku 1979 absolvovala VŠMU v odbore Tanečná pedagogika. Od roku 1980 do roku 1991 pôsobila ako pracovníčka pre moderný scénický a detský nefolklorný tanec v Národnom osvetovom centre, kde bolo jej náplňou organizovanie seminárov, festivalov a školení, ako i tvorenie metodických materiálov pre danú oblasť. V roku 1996 absolvovala certifikované školenie pedagógov na Martha Graham School of Contemporary Dance. V roku 2004 úspešne obhájila dizertačnú prácu a bol jej udelený titul ArtD. Od roku 1989 pôsobí na VŠMU ako odborný asistent. V roku 1995 získala štipendium v rámci Fullbright Program pre štúdium techník Marthy Graham a Lestera Hortona v školách v New Yorku.

Puobišová Dagmar (1. február 1954)

Významná pedagogička a choreografka. Ako dieťa navštevovala súkromnú baletnú školu Elly Fuchsovej. Veľkou inšpiráciou bolo pre ňu pantomimické predstavenie Kefka od Milana Sládka a počas základnej školy sa pantomíme venovala na amatérskej úrovni. Neskôr

⁶⁸ Jubilejný dokument pri príležitosti 85. narodenín významnej osobnosti tanečného umenia.

⁶⁹ Dostupné na internete [2018-02-21]: www.htf.vsmu.sk

navštevovala súbor Hitbalet a Experimentálne štúdio moderných foriem tanca. Je spoluzakladateľkou Tanečného divadla Bralen, ktorý vznikol v roku 1975.⁷⁰ V rámci súboru Bralen spolupracovala s hnutím tanečných modernistov, ale aj s mnohými študentmi London Contemporary Dance School, kde sa vyučuje najmä technika Marthy Graham. V roku 1978 absolvovala štúdium odboru Pedagogika tanca na VŠMU. Od toho istého roku aktívne pôsobí ako pedagóg ZUŠ a ako pedagóg na VŠMU. Doménou jej pohybového slovníka je najmä technika Jazz Dance a technika Marthy Graham.⁷¹

Zahoráková Elena (11. apríl 1951)

Choreografka, pedagogička a zakladateľka moderného tanca na Slovensku. Od piatich rokov navštevovala detské tanečné štúdio Spoje Anny Alici Kráčalíkovej. Od svojich ôsmich rokov navštevovala tanečnú zložku súboru Slniečko pod vedením Ireny Pavlitovej. Okrem toho sa venovala súťažným spoločenským tancom až do svojich osemnástich rokov. V ÚDPMKG absolvovala aj niekoľko kurzov a školení zameraných na moderný tanec a Jazz Ballet pod vedením Františka Pokorného. V roku 1973 absolvovala VŠMU, odbor Pedagogika tanca v triede Dagmar Hubovej. Už počas štúdia spolu s Jurajom Šidelským založila súbor Experimentálne štúdio moderných foriem tanca, ktoré sa neskôr premenovalo na súbor ALFA. Zúčastnila sa štyroch celoštátnych baletných súťaží, kde získala ceny a čestné uznania za súčasnú choreografiu. Po absolvovaní odboru Pedagogika tanca začala študovať odbor Choreografia baletu v triede Marileny Halászovej a súčasne aj vyučovať na VŠMU moderný tanec. Dlhé roky intenzívne spolupracovala so Slovenskou televíziou, pre ktorú vytvárala choreografie v oblasti zábavnej, detskej a literárno-dramatickej tvorby. Vytvárala choreografie alebo participovala pohybovou spoluprácou v desiatkach operných, operetných, muzikálových a činoherných inscenáciách v slovenských i zahraničných divadlách. Od ukončenia štúdia takmer nepretržite pôsobila v SND ako baletná majsterka, choreografka, asistentka choreografie a réžie. V rokoch 1975 – 1990 pôsobila ako externý pedagóg na Katedre tanečnej tvorby VŠMU. Od roku 1990 až dodnes je interným pedagógom javiskového pohybu na Katedre spevu VŠMU. V roku 1992 sa habilitovala na docenta v odbore Tanečné umenie.⁷²

4.3 Nestori ľudového tanca

⁷⁰ Dostupné na internete [2018-03-19]: www.dennikn.sk

⁷¹ BLECH, R. [red.]; *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1 M-Z*. Bratislava: SAV, 1990. s. 228.

⁷² Elena Zahoráková – Curriculum vitae.

Melicherová Heda (20. máj 1932)

Jedna z najvýraznejších osobností slovenského ľudového tanca na Slovensku. V roku 1961 absolvovala odbor Pedagogika tanca na VŠMU. Od roku 1947 do roku 1976 bola sólistkou profesionálneho umeleckého telesa SLUK. Počas svojej tanečnej kariéry účinkovala v mnohých choreografiách na divadelných javiskách, ale aj v televíznych inscenáciách. Z najvýznamnejších môžeme spomenúť *Kresák* (1951, B. Urbanec), *Žiarlivosť bez príčiny* (1958, T. Andrašovan), *Žartovný tanec* (1955, J. Móži), *Povešť o Jánošíkovi* (1956, T. Andrašovan), *Podpolianska mladá* (1959, T. Andrašovan), *Rodná zem* (1954), *Jánošík* (1963), *Balada o Vojtovej Maríne* (1964). V roku 1976 sa stala dramaturgičkou pre ľudovú kultúru Hlavnej redakcie literárno-dramatických programov Československej televízie. Zaslúžila sa o vytvorenie televíznych relácií predstavujúcich popredných tvorcov národnej kultúry. Pedagogicky pôsobila aj na Tanečnom oddelení Konzervatória v Bratislave (dnešné Tanečné konzervatórium Evy Jaczovej) od roku 1961 do roku 1986. Ťažisko jej pedagogickej práce spočívalo vo vyučovaní ľudového tanca a metodiky ľudového tanca.⁷³

Nosál Štefan (20. január 1927 – 22. júl 2017)

Narodil sa v Hriňovej v rodine horára. Rodný kraj (Podpoľanie – Hriňová, Detva, Očová, Poniky, Hrochot) ho výrazne ovplyvnil aj v jeho choreografickej tvorbe.⁷⁴ Navštevoval osemročné gymnázium v Banskej Bystrici, ktoré ukončil v roku 1947. Fakultu inžinierskeho staviteľstva v Bratislave absolvoval v roku 1953. V umeleckom súbore *Lúčnica* pôsobil od roku 1949 a v začiatkoch svojho pôsobenia patril k vynikajúcim tanečníkom.⁷⁵ V roku 1957 ukončil štúdium Choreografie na VŠMU. K jeho choreografickým prácam, ktoré vytvoril na VŠMU patria *Radvanský jarmok* a *Zbojnícka rozprávka*.⁷⁶ V roku 1966 sa stal externým pedagógom Katedry tanečnej tvorby VŠMU a v roku 1968 nastúpil ako interný pedagóg. V rokoch 1972 až 1992 bol vedúcim Katedry tanečnej tvorby a v roku 1980 získal titul profesor v odbore Choreografia. Napísal učebnicu *Choreografia ľudového tanca*, kde sa zaoberá osobnosťou choreografa a jeho správnym smerovaním a výchovou. Počas svojho pedagogického pôsobenia vychoval mnohých aktívnych choreografov. Za všetkých môžeme spomenúť Jána Ďurovčíka, Jaroslava Moravčíka, Jána Blaha či Vladimíra Marušina.⁷⁷

⁷³ BLECH, R. [red.]: *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1 M-Z*. Bratislava: SAV, 1990. s. 56.

⁷⁴ MACHALA, D.: *Čarodejník z Lúčnice*. Bratislava: Perfekt, 2007. S. 22-26.

⁷⁵ JASLOVSKÝ, M.: *Čo je dobré je dobré*. In: SME. 22.11. 2008. Roč. 16, č. 270, s. 22.

⁷⁶ NOSÁL, Š.: *50 rokov krásy Lúčnice*. Bratislava: Feeling spol. s.r.o., 1999. s. 66-67

⁷⁷ MACHALA, D.: *Čarodejník z Lúčnice*. Bratislava: Perfekt, 2007. s. 42-44.

Vytvoril svojský štýl prekomponovania ľudových tancov a ich umeleckej javiskovej štylizácie s výraznou priestorovou kompozíciou. Na základe dôkladného poznania autentického materiálu spracoval materiál pútavým spôsobom od umeleckého stvárnenia ľudových tancov cez kompozície s jednoduchým dejovým námetom až k veľkým dejovým celkom.⁷⁸

Tóth Štefan (30. apríl 1923 – 10. október 1962)

Tanečný teoretik, folklorista a pedagóg. V roku 1943 absolvoval štúdium v učiteľskom ústave v Jászberényi a v roku 1949 ukončil štúdium tanca na konzervatóriu v Prahe. Bol jedným zo zakladajúcich členom SLUK-u. Je autorom mnohých choreografií a publikácií ako napr. *Tanečné písmo* (1952), *Kinetografia* (1960), *Pohybové skupiny slovenského ľudového tanca* (1959), alebo *Dve tanečné písma* (1961). Niekoľko rokov pôsobil aj na Katedre tanečnej tvorby.⁷⁹

Tóthová Dorothea (17. január 1930 – 1. marec 2007)

Tanečnica, pedagogička a teoretička. Ako dieťa navštevovala súkromnú baletnú školu Ľubomíra Pančeva a Gerdy Garajovej. V roku 1959 absolvovala štúdium Teórie tanca na VŠMU. Od roku 1953 do roku 1957 bola aktívnou členkou SLUK-u a od roku 1959 pedagogicky pôsobila na Katedre tanečnej tvorby VŠMU, kde vyučovala dejiny tanca, estetiku tanečného umenia, ľudový tanec, tance iných národov a teóriu a metodiku tanca. V rokoch 1968 až 1972 zastávala funkciu vedúcej Katedry tanečnej tvorby. Je autorkou štúdie *Slovenský javiskový tanec* (1969), vysokoškolských textov *Prehľad dejín tanečného umenia* (1986). Venovala sa prekladom odbornej literatúry a recenzovaniu rôznych tanečných a baletných predstavení.⁸⁰

5 Súčasná problematika tanečného školstva na Slovensku

Slovenské tanečné školstvo a školský systém prešiel z historického hľadiska mnohými ekonomickými, umeleckými, ale aj politickými zmenami. V súčasnosti poskytuje slovenský školský systém vzdelanie prostredníctvom verejných, súkromných a štátnych škôl, ktoré môže

⁷⁸ BLECH, R. [red.]: *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1 M-Z*. Bratislava: SAV, 1990. s. 109.

⁷⁹ BLECH, R. [red.]: *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1 M-Z*. Bratislava: SAV, 1990. s. 488.

⁸⁰ BLECH, R. [red.]: *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1 M-Z*. Bratislava: SAV, 1990. s. 488-489.

zriadiť Krajský školský úrad, štát, obec, cirkev, či fyzická alebo právnická osoba. V dnešnej dobe je možné študovať odbor Tanec na trinástich konzervatóriách a predmet Tanec na štrnástich konzervatóriách v rámci Hudobno-dramatického odboru. Po rozhovoroch s vedením škôl, tanečnými umelcami, tanečnými pedagógmi a vedúcimi tanečných odborov na konzervatóriách sme dospeli k záverom, že napriek zdánlivo vyhovujúcim podmienkam sa tanečné školstvo stretáva s mnohými problémami, ktoré znižujú jeho kvalitu. Preto sme sa rozhodli koncipovať problematiku tanečného školstva a tanečného umenia do nasledovných okruhov:

1. Otázky reformovania školstva na Slovensku

Reformovanie slovenského školstva prebieha už od roku 1994. V roku 2003 boli prijaté nové zákony – Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a Zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení. Ďalší nový školský zákon bol prijatý 1. septembra 2008. V decembri 2008 schválila vláda Návrh zákona, ktorým sa dopĺňa zákon č. 597/2003 Z. z. O financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení, ktorý zúžil súkromným a cirkevným školám možnosti využitia školného vyberaného od rodičov.⁸¹ Okrem tejto kľúčovej zmeny bolo zavedené aj tzv. „normatívne financovanie na žiaka“⁸². Nový systém financovania škôl priniesol aj nový pohľad na žiaka. O problematike financovania sa vyjadrila aj riaditeľka Súkromného tanečného konzervatória Liptovský Hrádok Eva Ohradňanová:

„V skutočnosti sa práve žiak stal obeťou systému, keď sa jeho záujmy premenili na čísla. Bol centrom záujmu najmä preto, že s ním prišiel istý objem finančných prostriedkov. A to nielen na jeden rok, ale na všetky roky, ktoré na škole strávi.“⁸³

Konzervatórium je špecifická výberová škola, na ktorú je žiak prijímaný na základe talentových skúšok. Preto je nezodpovedné prijímať aj menej talentovaných uchádzačov len kvôli normatívnemu financovaniu na žiaka. Napriek faktu, že normatívne financovanie na žiaka je spravodlivé riešenie, pri výchove tanečných umelcov zohráva úlohu najmä ich talent

⁸¹ Dostupné na internete [2018-03-26]: www.noveskolstvo.sk

⁸² Financovanie základných a stredných škôl je postavené na normatívnom princípe, školy sú financované podľa počtu žiakov a personálnej a ekonomickej náročnosti výchovno-vzdelávacieho procesu v zmysle **zákona č. 597/2003 Z.z.** o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov a **nariadenia vlády SR č. 630/2008 Z. z.**, ktorým sa ustanovujú podrobnosti rozpisu finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu pre školy a školské zariadenia v znení neskorších predpisov. (www.minedu.sk)

⁸³ OHRAĎANOVÁ, E.: *Financovanie na žiaka – najväčší nepriateľ umeleckého školstva*. In: Tanec.sk. Bratislava: VŠMU, 2014. s. 101.

a dispozície. Je potrebné sa zamyslieť, aký systém vzdelávania je vhodný pre umelecké školy, ktoré by mali pristupovať k výučbe žiaka individuálne a prijímať uchádzačov na základe ich skutočného talentu a nie na základe zachovania ekonomickej stability inštitúcie. Preto považujeme za vhodné, aby pri tvorbe nových legislatívnych dokumentov boli prítomní taneční pedagógovia a osobnosti tanečného umenia.

2. Personálne otázky

Na Slovensku sa nachádza 13 konzervatórií, ktoré ponúkajú štúdium v odbore Tanec a garantujú, že po ukončení štúdia bude absolvent podávať profesionálne umelecké výkony a dokáže profesionálne umelecky tvoriť podľa hlavného odboru štúdia. V školskom roku 2017/2018 podľa štatistickej ročenky, ktorú vydalo Centrum vedecko-technických informácií SR študovalo odbor Tanec 443 žiakov. Možnosti uplatnenia absolventov nie sú priamo úmerné ich počtu. Ďalšou personálnou otázkou je uplatnenie absolventov odboru Tanec v pedagogickej praxi. O danej problematike sme sa rozprávali aj s Irinou Čiernikovou:

„Javisková prax je mimoriadne dôležitá. Ale na základe mojich skúseností z pedagogickej činnosti na konzervatóriu môžem povedať, že pre prvé ročníky sú vhodní aj takí pedagógovia, ktorí nemajú javiskovú prax. Čím postupujeme do vyšších ročníkov, tým je prax potrebnejšia. Pre vyššie ročníky je dobré, ak pedagóg má javiskovú prax. Môžeme teda povedať, že pedagógovia na ZUŠ, ktorí vychovávajú skôr nadšencov a konzumentov umenia nepotrebujú javiskovú prax a pedagógovia konzervatórií by ju mali mať.“⁸⁴

Myslíme si, že profesionálny tanečný umelec je garanciou kvality, a preto by mala byť zohľadnená javisková prax najmä pri výučbe techniky klasického tanca.

3. Ekonomické otázky

Od začiatku tanečného školstva na Slovensku vychovali pedagógovia a taneční umelci množstvo kvalitných tanečných interpretov, ktorí po ukončení štúdia dostali angažmán v zahraničných divadlách. Preto za ďalší problém považujeme migráciu kvalitných tanečných interpretov do zahraničných divadiel. Znižujúcu sa popularitu štúdia odboru Tanec na konzervatóriách potvrdzuje aj neskoršie uplatnenie a finančné ohodnotenie tanečných interpretov a nedostatok finančných prostriedkov slovenských divadiel. Slovenské divadlá nie

⁸⁴ Rozhovor Irina Čierniková

sú konkurencieschopné v porovnaní s európskymi divadlami vo finančnom ohodnotení, ani v spolupráci so svetovými choreografmi. Ďalším problémom je výsluhový dôchodok tanečníkov, ktorí naň majú nárok až po dvadsiatich dvoch rokoch aktívnej tanečnej kariéry. Byť aktívnym tanečníkom dvadsať dva rokov je nesmierne náročné a mnohým to zdravotný stav nedovoľuje. Pre nich je určený program „rekvalifikácie na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny“.

4. Umelecké otázky

Významnou otázkou je porovnanie absolventov osemročných a šesťročných konzervatórií. Po mnohých rozhovoroch s riaditeľmi a tanečnými umelcami sme dospeli k názoru, že absolventi šesťročných konzervatórií nemôžu dosiahnuť rovnaké výsledky v technike klasického tanca, ako absolventi osemročných konzervatórií:

„Študenti na šesťročných konzervatóriách začínajú s výučbou tanca neskoro. A ak nemajú predtým kvalitnú prípravu, tak ich telo už nie je dostatočne elastické a nerozvinie sa do požadovaného rozsahu. Technika klasického tanca je mimoriadne náročná, často nestačí ani osem rokov súvislého štúdia.“⁸⁵

Napriek predošlým tvrdeniam sú študenti šesťročných konzervatórií rovnako spôsobilí vykonávať profesiu tanečníka a pedagóga klasického tanca ako študenti osemročného štúdia. Ďalšou faktom je umelecké obsadenie v tanečníkov na slovenských divadelných scénach. Podľa slov Iriny Čiernikovej trend globalizácie nastáva aj v tanečnom umení a talentovaní interpreti hľadajú svoje uplatnenie na zahraničných divadelných scénach. V SND pôsobí 71 tanečníkov a baletných majstrov, z toho iba 21 je Slovákov. V ŠD Košice pôsobí 33 tanečníkov, z toho 14 Slovákov. Pri vysokom počte kvalifikovaných tanečných umelcov, ktorí každoročne ukončujú štúdium na konzervatóriách je to veľmi málo.

Myslíme si, že vyššie uvedené otázky by mali byť ďalším predmetom bádania v danej problematike. Na záver možno konštatovať, že potreba zaoberať sa otázkami umeleckého vzdelávania je aktuálna, nakoľko kvalitné vzdelávanie budúcich tanečníkov a tanečných pedagógov je úzko spojené s rozvojom kultúrneho života na Slovensku.

⁸⁵ Rozhovor Irina Čierniková

Záver

Vznik profesionálneho tanečného umenia na Slovensku môžeme datovať rokom 1920, v prípade ľudového umenia rokom 1945 a moderného tanca rokom 1971.⁸⁶ Na začiatku 20. storočia bolo ústrednou inštitúciou SND s profesionálnym baletným súborom. Práve preto po vzore iných národných divadiel bola dominantná klasická technika tanca. Nakoľko na území Slovenska⁸⁷ po zániku Rakúsko-Uhorska neexistovali baletné školy a ani baletní umelci, bolo nutné pozvať českých baletných majstrov a tanečníkov do SND. Scénický folklorizmus je úzko spätý s umeleckým súborom Lúčnica, ktorý vznikol v roku 1948. Začiatky moderného tanca na Slovensku datujeme od roku 1971, kedy Elena Zahoráková a Juraj Šidelský založili Experimentálne štúdio moderných foriem tanca (EŠMFT). Tanečné školstvo vzniklo v roku 1949, a to založením tanečného oddelenia na Konzervatóriu v Bratislave. Po roku 1989 postupne začali vznikať súkromné konzervatóriá. V súčasnosti je možné študovať Tanec na sedemnástich konzervatóriách.

Predmetom dizertačnej práce Tanec v umeleckom vzdelávaní na Slovensku je problematika tanečného vzdelávania na Slovensku. V súčasnosti neexistuje komplexná práca, ktorá by mapovala históriu tanečného vzdelávania na Slovensku až po súčasnosť. V slovenskej a českej literatúre nachádzame iba neúplné informácie o danej problematike.

V našej práci venujeme nemalú pozornosť kultúrnym a spoločenským podmienkam, ktoré predchádzali vzniku tanečného vzdelávania. Poukazujeme na historické udalosti a ich vplyv na vývoj Baletu SND. Významná časť práce je venovaná vzniku a vývoju tanečného vzdelávania na Slovensku. Prínosom tejto kapitoly je rekonštrukcia medzivojnového obdobia súkromného tanečného vzdelávania od vzniku SND až po otvorenie prvého tanečného oddelenia z pohľadu tanečných umelcov a dostupnej dobovej tlače. Osobitná časť dizertačnej práce prezentuje Súbor Slniečko. Tretia kapitola ponúka informácie o konzervatóriách pôsobiacich na Slovensku a Katedre tanečnej tvorby HTF VŠMU. Jednotlivé konzervatóriá a Katedra tanečnej tvorby predstavujú v súčasnosti podstatu vzdelávania budúcich profesionálnych tanečníkov, choreografov a pedagógov tanca na Slovensku. Na základe rozhovorov s jednotlivými vedúcimi tanečných odborov a riaditeľmi škôl mapujeme súčasný stav vzdelávania a ponúkame prehľad o fungovaní jednotlivých inštitúcií. Dôležitými sú aj informácie o úspešných absolventoch a prehľad pedagógov pôsobiacich na jednotlivých konzervatóriách. Dizertačná práca sa venuje aj nestorom jednotlivých tanečných techník a ostatným významným pedagógom, pričom sa zameriava na ich umelecké a pedagogické

⁸⁶ BARTKO, E.: *Deväťdesiatpäť rokov tanečného umenia*. In: Tanec.sk. Bratislava: VŠMU, 2014. s. 76.

⁸⁷ Slovensko od roku 1918 patrilo do Prvej česko-slovenskej republiky.

činnosti počas praxe. Posledná kapitola práce pojednáva o súčasnom stave tanečného školstva a načrtáva jednotlivé okruhy problémov. Stretnutia a rozhovory s osobnosťami tanečného umenia a pedagogiky, ako aj s jednotlivými zástupcami konzervatórií nám umožnilo porozumieť problémom tanečného školstva a vzdelávania, ako aj uplatneniu tanečných umelcov v ich ďalšom pôsobení.

Za prínos dizertačnej práce považujeme kompletizáciu informácií o vzniku a vývoji tanečného vzdelávania a školstva od jeho vzniku až po súčasnosť. Vďaka naratívnym interview so zaslúžilými baletnými umelcami Petrom Rapošom a Augustou Starostovou-Herényovou sme dokázali zrekonštruovať začiatky tanečného vzdelávania v Slovenskom národnom divadle a v prvých súkromných baletných školách. Prínosom práce je aj odkrytie problémov súčasného tanečného školstva. Vypracovanie dizertačnej práce a otvorenie vyššie uvedenej problematiky považujeme za potrebné a veríme, že kompletizácia informácií o tanečnom vzdelávaní a školstve obohatí teoretické vedomosti o danej téme. Na záver môžeme konštatovať, že umelecké školstvo na Slovensku je dôležitou súčasťou školského systému na Slovensku a je potrebné sa ním zaoberať. Preto je predkladaná dizertačná práca dobrým základom k ďalšiemu výskumu.

Summary

The birth of professional dance art in Slovakia can be dated back to 1920, in the case of folk art to 1945 and modern dance to 1971. At the beginning of the 20th century the SND with its professional ballet ensemble was a pivotal institution. Dance education started in 1949 with the foundation of the dance department at the Conservatory in Bratislava. Since 1989, private conservatories have gradually begun forming. It is now possible to study dance at seventeen conservatories. The subject of the dissertation “Dance in art education in Slovakia” is the issue of dance education in Slovakia. There is currently no comprehensive work mapping the history of dance education in Slovakia until the present. A significant part of the work is devoted to the creation and development of the dance education in Slovakia. The third chapter offers information about conservatories operating in Slovakia and the Dance Faculty at the HTF VŠMU. Based on conversations with individual dance schools heads and school directors, we map the current state of education and provide an overview of the functioning of each institution. The dissertation is also devoted to doyens of individual dancing techniques and other important pedagogues. The last chapter deals with the current state of dance education and outlines the different problem fields. As the contribution of this dissertation work we consider completing information about the origin and the development of dance education and education from its inception to the present. Finally, we can state that arts education in Slovakia is an important part of the school system on Slovakia and needs to be concerned with. That is why the submitted dissertation is good basis for further research.

Výber z použitej literatúry

BAGAR, A., HALUZICKÝ, J., MRÁZ, A., TURZO, I. 1960. *Pamätnica Slovenského národného divadla*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1960.

BALCO, V. a kol. 2009. *Vysoká škola múzických umení v Bratislave 1949 – 2009*. Bratislava: Slovart, 2009.

BARTKO, E. 2014. *Deväťdesiatpäť rokov tanečného umenia*. In: Tanec.sk. Bratislava: VŠMU, 2014.

BARTKO, E. 2011. *Podoby slovenského tanečného umenia 1920-2010*. Bratislava: Divadelný ústav, 2011.

BLECH, R., KUDOLÁNIOVÁ, Ľ., ŠTÚROVÁ, N., ŽILÁKOVÁ, M., TAKÁČ, O. 1989. *Encyklopédia dramatických umení Slovenska zv. I A-L*. Bratislava: VEDA, 1989.

Bulletin k 50. výročiu Tanečného konzervatória Evy Jaczovej, zostavila Mgr. art. Zora Dvorinová.

CAMBEL, S. 1986. *Dejiny Slovenska IV. (od konca 19. stor. do roku 1918)*. Bratislava: VEDA, 1986.

CESNAKOVÁ-MICHALCOVÁ, M. 2004. *Z divadelnej minulosti na Slovensku*. Bratislava: Divadelný ústav, 2004.

ELSCHEK, O. 1996. *Dejiny slovenskej hudby*. Bratislava: Ústav hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied, 1996.

GAJDOŠOVÁ, E. 2016. *Ella Fuchsová Lehotská*. In: Tanec.sk, 2015. Bratislava: VŠMU, 2016.

GRÜN, B. 1981. *Dejiny operety*. Bratislava: OPUS, 1981.

JACZOVÁ, E. 1971. *SND, Balet Slovenského národného divadla*. Bratislava: SAV, 1971.

JANKOVIČ, J. [red.]. 1969. *Pamätnica konzervatória v Bratislave 1919-1969*. Bratislava: TATRAN, 1969.

KOLOUŠEK, B. 1919-1934. *Slovenské národné divadlo v Bratislave*. In: Pamätný spis na oslavu 15. výročia príchodu Československej vlády do Bratislavy 1919-1934.

LISZKAYOVÁ, I. 2008. *Hudobno-dramatická tvorba v pedagogickej praxi na Slovensku*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2008. [dizertačná práca].

MÚDRA, D. 1993. *Dejiny hudobnej kultúry na Slovensku: Klasicizmus*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenského Hudobného Fondu, 1993.

NOVÁČEK, Z. 1986. *100 rokov nového operného divadla v Bratislave – Spoločenská a kultúrna situácia v Bratislave v osemdesiatych rokoch minulého storočia*. Bratislava, 1986.

OHRAĎANOVÁ, E. 2014. *Financovanie na žiaka – najväčší nepriateľ umeleckého školstva*. In: Tanec.sk. Bratislava: VŠMU, 2014.

POLÁK, M. 2009. *Divadlo. Jeho cesta dejinami*. Bratislava: PERFEKT, 2009.

VARKONDOVÁ, A. K. 1986. *100 rokov nového operného divadla v Bratislave – Z histórie a dramaturgie Bratislavského operného divadla v terajšej budove Slovenského národného divadla v 19. storočí*. Bratislava, 1986.

VOJTEK, M. 2009. *Terpsichora Istropolitana*. Bratislava: Divadelný ústav, 2009.

Internetové zdroje:

Balet. [2016-10-05]. Dostupné na internete: www.snd.sk

Baletná prípravka SND. [2018-03-08]. Dostupné na internete: www.baletnapripravkasnd.sk

Cirkevné konzervatórium, Bratislava. [2018-02-15]. Dostupné na internete. www.ckba.sk

Divadlo Štúdia tanca. [2018-01-24]. Dostupné na internete: www.studiotanca.sk

Ella Fuchsová - Lehotská. [2018-02-22]. Dostupné na internete: www.teraz.sk

Eva Jaczová. [21-2-2018]. Dostupné na internete: www.kultura.sme.sk

História Reduty. [2016-06-13]. Dostupné na internete: www.filharmónia.sk

Ján Blaho. [2018-03-24]. Dostupné na internete: www.folklor.sk

Mestské divadlo v Prešporku v rokoch 1886 – 1920. [2016-06-13]. Dostupné na internete: www.musicologica.eu

Oskar Nedbal. [2018-03-24]. Dostupné na internete: www.snd.sk

Rámcový učebný plán [2018-04-15]. Dostupné na internete: www9.siov.sk

Slovenské národné divadlo, Bratislava. [2018-03-19]. Dostupné na internete: www.snd.sk

Stanislav Remar. [2018-03-24]. Dostupné na internete: www.kosice.korzar.sme.sk

Tanečné konzervatórium Evy Jaczovej, Bratislava. [2018-03-19]. Dostupné na internete: www.tankonba.sk

Vysoká škola múzických umení, Bratislava. [2018-02-28]. Dostupné na internete: www.vsmu.sk

Zákon 597/2003 Z.z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení. [2016-03-16]. Dostupné na internete: www.minedu.sk

Vedecká, publikačná a umelecká činnosť doktoranda

Vedecká činnosť

- Riešiteľ projektu č. VI/4/2016 UGA 2016 v oblasti Umenie
- Riešiteľ projektu č. VI/5/2017 UGA 2017 v oblasti Umenie
- Riešiteľ projektu č. VI/7/2018 UGA 2018 v oblasti Umenie
- Vystúpenie na vedeckej konferencii Ars et Educatio II. 2016, Katolícka univerzita v Ružomberku
- Vystúpenie na vedeckej konferencii Ars et Educatio IV. 2017, Katolícka univerzita v Ružomberku
- Vystúpenie na konferencii Teorie a praxe hudební výchovy V. 2017, Univerzita Karlova, Praha, Česká republika
- Vystúpenie na konferencii Aktuálne teoretické a výskumné otázky pedagogiky v konceptoch dizertačných prác doktorandov 2018, Trnavská univerzita
- Nonartificiálna hudba vo vokálnej edukácii (KEGA 2017 – 2019, spoluriešiteľ)

Publikačná činnosť

- ŠUTKOVÁ, L. 2015. Hudobno-pohybové aktivity v detskom folklórnom súbore. In: Horizonty umenia 3, Banská Bystrica: UMB. ISBN 978-80-89555-57-4.
- ŠUTKOVÁ, L. 2016. Špecifiká práce s deťmi vo folklórnych súboroch. In: Ars et Educatio II [elektronický zdroj]: tendencie a smery v súčasnej hudobnej edukácii. CD-zborník vedeckých príspevkov doktorandov z konferencie, konanej v Ružomberku 23.-25.11.2015. Ružomberok: Verbum. ISBN 978-80-561-0345-6.
- ŠUTKOVÁ, L. 2017. The Acoustical Qualities of Baumhorn's Synagogues in Slovakia/Brezina Pavol, Šutková Lucia, Zaťko Peter. In: ARCHITEKTURA & URBANIZMUS. ISSN 0044-8680. Vol. 51, no. 3-4 (2017).
- ŠUTKOVÁ, L. 2017. Hudobno-pohybové aktivity a ich využitie pri práci s deťmi. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy ve spolupráci s partnery, Visegrádská doktorandska konference TEORIE A PRAXE HUDEBNÍ VÝCHOVY V. – v recenznom konaní.
- ŠUTKOVÁ, L. 2017. Hlasová príprava malých spevákov. Ars et educatio IV. Vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou, Ružomberok –v recenznom konaní.

- ŠUTKOVÁ, L. 2018. Vznik a vývoj tanečných vzdelávacích inštitúcií. Vedecká doktorandská konferencia – Aktuálne teoretické a výskumné otázky pedagogiky v konceptoch dizertačných prác doktorandov, Trnavská univerzita v Trnave – v recenznom konaní.

Umelecká činnosť

- Rozhlas a televízia Slovenska, Rádio Regina, Veľké koncertné štúdio RTVS, Slovenský rozhlas – Interpretačný výkon
Koncert s názvom: Betlehenské ozveny
Spevážka skupina Vranky v sprievode OLUN
- Regionálna súťaž spevážky skupín, sólistov a inštrumentalistov, Rišňovce 23. apríl 2016
Interpretačný výkon
Kolektívne vystúpenie – Žssk Vranky
- Krajská prehliadka hudobného folklóru Nitrianskeho samosprávneho kraja, Topoľčianky 22. máj 2016
Interpretačný výkon
Kolektívne vystúpenie – Žssk Vranky
- Medzinárodný gajdošský festival „Zagajduj gajdoško“, Veľké Zálužie 25. jún 2016
Interpretačný výkon
Kolektívne vystúpenie – Žssk Vranky
- Liptovské dni matky, 11. ročník medzinárodného festivalu, Liptovské Sliače 31. júl 2016
Interpretačný výkon
Kolektívne vystúpenie: Žssk Vranky
- Moderovanie medzinárodného akademického festivalu Akademická Nitra 2016, 4.7 - 10.7 2016
- Moderovanie Plesu nitrianskych univerzít 2017
- Moderovanie Plesu nitrianskych univerzít 2018
- Moderovanie Galavečera MFF Myjava 2017
- Účinkovanie v speváckom zbore v inscenácii Jánošík v DAB Nitra - premiéra 28. 4. 2017